

Aileselci İktidar Teknolojisi: Türkiye’de Kadınların Ev ve Bakım Emeğinin Biyopolitik Bir Analizi

Mustafa GÜLTEKİN¹

ORCID: 0000-0001-9187-1431

DOI: 10.54752/ct.1884464

Öz: Bu çalışma, Türkiye’de son dönemde yürürlüğe konulan aileselci sosyal politikaları, kadınların ücretsiz ev ve bakım emeği üzerinden şekillenen bir “iktidar teknolojisi” olarak teorik ve ampirik düzeyde analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Esping-Andersen’in refah rejimleri tipolojisi ile Türkiye’deki feminist literatürde yürütülen tartışmaları sentezlemektedir. Analiz süreci; Michel Foucault’nun biyopolitika kavramı ile Jacques Donzelot, Nancy Fraser, Robert Castel ve Lucile Richard’ın teorik yaklaşımlarının yanı sıra Türkiye’deki bakım rejimi literatürünün eleştirel birikimine dayanmaktadır. Nitel araştırma yöntemi çerçevesinde konumlanan makale; evlilik kredisi desteği, esnek istihdam düzenlemeleri, “Dijital Aile” uygulaması, şartlı nakit transferleri, kamusal kreşlerin dönüşümü, “Üç Çocuk Destek Paketi” ve 2025 yılının “Aile Yılı” ilan edilmesine odaklanan yedi temel politikayı “doküman analizi” tekniğiyle mercek altına almaktadır. Çalışmanın temel iddiası, güncel aileselci dönüşümün muhafazakâr bir yönelimden ziyade, nüfusu ve

¹ Doç.Dr. Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü-mustafagultekin2@gmail.com

GÜLTEKİN, M., (2026) “Aileselci İktidar Teknolojisi: Türkiye’de Kadınların Ev ve Bakım Emeğinin Biyopolitik Bir Analizi”, Çalışma ve Toplum Sayı: 91, C.4, s.2005-2044

Bu makale, Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY 4.0) şartları altında dağıtılan açık erişimli bir makaledir. Bu lisans, orijinal yazar ve kaynak belirtildiği sürece, herhangi bir ortamda sınırsız kullanım, dağıtım ve çoğaltmaya izin vermektedir. Bkz. <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Makale Geliş Tarihi:08.02.2026 - Makale Kabul Tarihi: 28.08.2026

bedeni hedefleyen stratejik bir “biyopolitik” denetim düzeneği niteliği taşıyabileceğidir. Elde edilen bulgular; devletin “sosyal mülkiyet” alanından çekilerek çocuk bakımını kadının fedakârca taşıması gereken “doğal” bir yük olarak kurgulama eğiliminde olduğuna işaret etmektedir. Bu süreç, kadını piyasaya bağımlı bir prekarya öznesine dönüştürme potansiyeli taşımakta ve kadın yoksulluğunu “proaktif aileselcilik” mekanizmalarıyla kurumsallaştırabilmektedir. Makalenin özgün değeri, Türkiye’deki bakım rejimini bütüncül bir yönetim tekniği olarak okumasında ve kadın emeğinin araçsallaştırılma biçimlerini ortaya çıkarmasında yatmaktadır.

Anahtar sözcükler: aileselci iktidar teknolojisi, ev ve bakım emeği, Türkiye.

Familialist Technology of Power: A Biopolitical Analysis of Women’s Domestic and Care Labor in Türkiye

Abstract: This study aims to analyze, at both theoretical and empirical levels, the familialist social policies recently implemented in Türkiye as a “technology of power” shaped through women’s unpaid domestic and care labor. The research synthesizes Esping-Andersen’s typology of welfare regimes with the discussions in Türkiye’s feminist literature. The analytical process is grounded in Michel Foucault’s concept of biopolitics and the theoretical approaches of Jacques Donzelot, Nancy Fraser, Robert Castel, and Lucile Richard, as well as the critical scholarship of the care regime literature in Türkiye. The article, positioned within the framework of qualitative research methodology, examines seven fundamental policies—including marriage credit support, flexible employment arrangements, the “Digital Family” application, conditional cash transfers, the transformation of public daycares, the “Three-Child Support Package,” and the declaration of 2025 as the “Year of the Family” —through the “document analysis” technique. The primary argument of the study is that the current familialist transformation may constitute a strategic “biopolitical” control mechanism targeting the population and the body, rather than being merely a conservative orientation. The findings suggest that the state tends to withdraw from the realm of “social property,” framing child care as a “natural” burden that women are expected to bear selflessly. This process carries the potential to transform women into market-dependent precarious subjects and may institutionalize female poverty through mechanisms of “proactive familialism.” The original value of the article lies in reading

Türkiye’s care regime as a holistic management technique and uncovering the ways in which women's labor is instrumentalized.

Keywords: familialist technology of power, domestic and care labor, Türkiye.

Giriş

Ücretli emek ile belli bir maddi karşılığı olmayan ve görünmez kılınan ücretsiz/karşılıksız ev ve bakım² emeği, büyük ölçüde kadınlar tarafından üstlenilmek zorunda kalınan bir “çifte yük” (Hochschild & Machung, 2012) olarak özellikle feminist araştırmaların temel sorunsallarından birini oluşturmaktadır. Ücretsiz ev ve bakım emeğinin sergilendiği evin/hanenin ya da başka bir deyişle “özel alanın” hem kapitalist piyasa hem de devlet tarafından biçimlendirildiğini ifade eden “özel olanın politik olduğu” (Dilemiz Mol, 2021) argümanı feminist teorinin temel iddialarından birini oluşturur. Türkiye, Akdeniz tipi “toplumsal cinsiyet odaklı aileselcilik” (gendered familialism) ekseninde 1990 sonrası kadınların istihdama katılımını pozitif biçimde etkileyen erken çocukluk bakım eğitim hizmetleri bağlamındaki bölgesel dönüşümü ıskalamış ve 2000’lerde piyasalaşan eceb³ hizmetlerinin kadın istihdamında yarattığı sınıfsal kutuplaşmalara sahne olmuştur (Akkan vd., 2023: 111-113).

Türkiye’de kadınların ev ve bakım emeğini ilgilendiren aileselci sosyal politikalar (örneğin, esnek çalışma düzenlemeleri, uzun süreli doğum izinleri⁴, nakit transferleri, doğum yardımları, tazminatlar vb.) aslında Türkiye’de ekonomik büyümeye/refaha ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya engel oluşturmalarına karşın, son yıllarda daha da dozajı artmak suretiyle neden ısrarla uygulanmaktadır?⁵ Bu ısrarlı uygulama, ev içi ücretsiz ev ve bakım yükünün büyük ölçüde kadınlara ve özel alana havale edilmesiyle doğrudan ilişkili bir olgudur. Türkiye’de devletin uyguladığı siyaset itibarıyla ekonomik kriterlerce rasyonel olan tercih (örneğin bakımın kamusallaştırılması sayesinde kadın istihdamının ve verginin artması) göz

² Çalışmada özellikle aksi belirtilmedikçe, bu bakım emeği çocukların bakımıyla sınırlandırılmıştır.

³ Erken çocukluk eğitimi ve bakımı

⁴ 4857 sayılı İş Kanunu’nun 74. maddesinde yapılan değişiklikle doğum sonrası izin süresi 16 haftaya, toplam analık izni ise 24 haftaya (çoğul gebeliklerde 26 haftaya) çıkarılmıştır. Yapılan düzenlemeyle ayrıca, koruyucu aile olan işçilere çocuğun teslim tarihinden itibaren istekleri üzerine 10 gün ücretsiz izin hakkı tanınmıştır (Resmî Gazete, 1 Mayıs 2026).

⁵2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Ayrıca 2025 yılı Cumhurbaşkanlığınca “Aile Yılı”, 2026-2035 yılı da “Aile ve Nüfus 10 Yılı” olarak ilan edilmiştir. Böylece, aile merkezli bir refah rejimi ve sosyal politikada bir devamlılık olduğu gözlenmiştir.

ardı edilirken, aileselci sosyal politikalarla aynı devlet, kadınları kamusal alandan nispeten çekerek ve onları geleneksel rollerine sabitleyerek aslında “siyasi” ve “ideolojik” bir amacı gerçekleştirmektedir.

Bu çalışma, ücretsiz ev ve bakım emeği çerçevesinde, Türkiye’de devletin uyguladığı ekonomik temelli rasyonel olmayan tercihi açıklayabilmek için, kurumsalcı (Esping-Andersen) ve feminist ekonomi politik ve sosyolojik yaklaşımların ana odak noktasını büyük ölçüde oluşturmeyen “siyasi” ve “ideolojik” motivasyona odaklanmaktadır. Bunu yaparken, elbette hem kurumsalcı hem de feminist yaklaşımların bakım emeğini kavrama noktasındaki yaklaşımlarından da yararlanılacaktır. Buradan hareketle, makalemizin temel iddiası; Türkiye’deki bakım rejiminin, Michel Foucault’nun “biyopolitika” ve “iktidar teknolojileri” kavramlarından ilhamla geliştirilen “aileselci iktidar teknolojisi” adını verdiğimiz bir yönetme stratejisi olduğudur. Bu teknolojinin işleyişi; Jacques Donzelot’nun “aile polisi” ve “vesayet kompleksi” kavramsallaştırması, Robert Castel’in “sosyal mülkiyet” ve “prekaryalaşma” tezi, Nancy Fraser’ın politik çelişki olarak “bakım krizi” tezi ve Richard’ın “egemen kayıtsızlık” kavramsallaştırması gibi Foucault ile düşünsel yakınlıkları belli ölçülerde olan ve sentez potansiyeli içeren eleştirel perspektiflerle birlikte incelenecektir.

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde tasarlanmış olup, Türkiye’de son dönemdeki aile ve bakım politikalarını eleştirel bir perspektifle analiz etmek amacıyla veri toplama tekniklerinden doküman incelemesi ve literatür taraması tekniklerinden yararlanmaktadır. Makale, kuramsal sentez ve metin çözümleme yoluyla ileride belirttiğimiz sosyal politika uygulamalarını temelde “aileselci iktidar teknolojisi” kavramsal çerçevesinde yorumlamaktadır.

Bu çalışma, giriş bölümünü takip eden ilk kısımda konunun teorik zeminini Foucault, Donzelot, Castel, Fraser, Richard ve Sancar’ın kavramsal inşaları üzerinden tartışmaya açmaktadır. Ardından, Türkiye’de son dönemde uygulanan ve “aileselci iktidar teknolojisi” olarak kavramsallaştırılan yedi temel politikayı ve projeyi; biyopolitika, vesayet kompleksi, sosyal mülkiyet, toplumsal yeniden üretim krizleri ve egemen kayıtsızlık bağlamında ampirik bir okumaya tutacaktır. Son bölümde ise elde edilen bulgular, makalenin temel teorik iddiası çerçevesinde yorumlanarak, Türkiye’nin güncel ücretsiz ve bakım emeği ve bakım rejimine ilişkin bütüncül bir değerlendirme sunulmaktadır.

Kuramsal Yaklaşımlar: Refah Rejimleri, Toplumsal Cinsiyet, Bakım Rejimi ve Türkiye Bağlamı

Esping-Andersen’in Kurumsalcı Refah Rejimleri Argümanı ve Feministlerin Ücretsiz Bakım Emeği Eleştirisi

Danimarkalı sosyolog Gösta Esping-Andersen refah devleti literatüründe son derece verimli kavramsallaştırmalar geliştirmiştir. *Refah Kapitalizminin Üç Dünyası*⁶ (1990/2007) adlı eseriyle büyük ses getiren refah devletleri tipolojisiyle tanınmaktadır. Bu çalışmasının toplumsal cinsiyet ve aile boyutunu yeterince ele almadığı yönündeki eleştirilere yanıt olarak, sonraki yayınlarında bu unsurları daha belirgin bir şekilde dahil etmiştir. Özellikle yöneltilen feminist eleştiriler, kadınların ücretsiz ev emeğini ve enformel ağların refah sağlayıcılığını görmezden gelmesi itibarıyla (Lewis 1997; Bonoli, 1997) Esping-Andersen’in teorisini yeniden kurgulamasına yol açmıştır.

Esping-Andersen’e (2007: 36) göre kapitalist öncesi topluluklarda işgücünün çok sınırlı bir miktarı metalaşmıştır. Piyasa ekonomisiyle beraber bireylerin refahı parasal ilişkilere bağlı kalmıştır. Buradan hareket ederek, Esping-Andersen refah devletinin asli amaçlarından “metadışlaştırmayı” ulaşılan hizmetin hak olarak kazanıldığı için piyasaya bağlı olma şartı olmaksızın erişilmesi olgusu olarak tarif etmiştir. “Metadışlaştırma” nosyonu üzerinden üç farklı “refah rejimi” geliştirilmiştir. Esping Andersen refah devleti literatüründe temel referans haline gelen bu kitabında üçlü bir refah tipolojisi üretmiştir. Liberal, sosyal demokrat ve muhafazakâr korporatist refah rejimleri bu tipleri oluşturur. Esping-Andersen refah rejimini refahın devlet, piyasa ve hanenin karşılıklı bağımlılık ve bir ortaklıkla üretmesinin ve paylaşılmasının yöntemi olarak tarif etmiştir (Esping-Andersen, 2018: 36-37). İlk refah tipinde mütevazı sosyal güvence programlarının yer aldığı ve ABD, Kanada ve Avusturya’nın başını çektiği liberal refah rejimi gelmektedir. İkinci tipte ise piyasa ve metalaşma süreçleri liberal tipteki gibi olmayan ve aile değerlerinin sürekliliğini gözetken muhafazakâr-korporatist tip gelmektedir. Almanya, Fransa, Avusturya ve İtalya bu tipin temsilcileridir. Üçüncü tip olan sosyal demokrat refah devleti tipi ise sosyal hakların devlet tarafından sunulan haklarla meta-dışlaştırıldığı ve evrensellik prensibinin yer ettiği İskandinav ülkelerini içermektedir (Esping-Andersen, 2007: 41-42).

Esping-Andersen’in yaklaşımında, “metadışlaştırma”, “refah rejimleri”, “aileselcilik” ve “aile ağırlıklı olmaktan çıkış” birbiriyle ilişkili kavramsal inşalardır. Esping-Andersen, aile ağırlıklı olmaktan çıkışla, bireylerin ailelerinden

⁶ Ayrıca bu çalışmada bu kitabın 2007 yılında basılan Fransızca çevirisinden (Trois Mondes de l’État-Providence) yararlanılmıştır.

bağımsızlaşmasını ve ekonomik kaynaklar üzerindeki kontrollerini ailenin refahından yararlanmaksızın artıran politikaları kastetmiştir. İskandinav refah devleti görece kadının aileden bağımsızlaşmasını en fazlaştıran modeldir. Muhafazakâr korporatist rejimler metalaşmanın sınırlandırılmasını bir yandan savunurken, öte yandan kadınların erkeğe bağımlılığını sağlayan ataerkil ilişkileri yeniden üretmeye yol açar. Liberal refah rejimlerinden ise piyasanın sunduklarından öte alternatif bir gelir desteği sağladıklarından bu rejimlerden ayrılırlar (Saraceno, 1996; Bettio & Villa, 1995, aktaran Esping-Andersen, 2018, s. 52).

Esping-Andersen feminist teoriden gelen eleştirileri dikkate alarak, kadınların ücretsiz ev ve bakım emeğinin asli refah kaynağı olduğu ve ailenin refah üretici olma durumunun son bulmadığı iddiasını kabul etmiştir (Esping-Andersen, 2018: 38). Böylece, kadınları ya metalaşma öncesi konumlarına mahkûm ettikleri ya da çifte yükü azaltmak için çok az şey yapıldığına dair feminist eleştiriden hareket ederek, “metalaşmanın sınırlandırılması” kavramını yeniden ele almıştır (Esping-Andersen, 2018: 50-51). Ayrıca, *Tamamlanmamış Devrim: Kadınların Yeni Rollerine Uymak* (2009/2011) adlı eserinde on yıllar içinde meydana gelen dönüşümlerle çiftlerin geleneksel cinsiyetçi iş bölümünün devam ettiğini ama aşındığını ileri sürmüştür. Aynı zamanda, toplumsal cinsiyetler arasında yeni bir dengenin üst sınıftan kadınlarla sınırlı olduğunu, alt sınıftan gelen kadınlar için ise bu durumun geçerli olmadığından kadın devriminin tamamlanmadığının altını çizmiştir (Esping-Andersen, 2011: 27).

Ferragina, Esping-Andersen'in *Refah Kapitalizmin Üç Dünyası* adlı eserini yazarın birinci hayatı olarak tanımlamakla birlikte, bu eserin uluslararası politik ekonomiyle güçlü bağlantıları olduğunu iddia eder. 1999 sonrasını, yani *Tamamlanmamış Devrim: Kadınların Yeni Rollerine Uymak* adlı kitabını ise yazarın ikinci hayatı olarak tanımlamakla birlikte, ilk dönemindeki kapsamlı sosyal politika perspektifinden ikinci hayatında daha dar bir perspektife kaydığının altını çizer. Söz konusu dar perspektif, refah devletini sadece cari toplumsal sorunlara bir çözüm veya piyasalar için siyaset olarak bakma eğilimini desteklemektedir (Ferragina, 2025: 11-13).

Esping-Andersen EÇEB hizmetlerinin kamusallaştırılmasının toplumsal cinsiyet eşitliği ve ekonomik verimlilik için zorunlu olduğunu savunmaktadır (M. Yıldırım, 2025: 111). İskandinav modellerinin aksine Akdeniz ve liberal rejimlerin bu alanda yetersiz kaldığını vurgulayan yazar, kamusal bakımın iki temel avantajına odaklanır: annelerin istihdamı yoluyla hane gelirinin artması ve yüksek kaliteli eğitimin sınıfsal eşitsizliği azaltarak sosyal hareketliliği güçlendirmesi (M. Yıldırım, 2025: 116-117). Nihayetinde çocuklara yapılan bu yatırım, gelecekteki işsizlik ve refah harcamalarını minimize eden önleyici bir verimlilik stratejisidir.

Türkiye’de Aileselci Refah Rejimi

Türkiye’nin hangi refah modeline dahil olduğuyla ilgili sosyal politika literatüründe kayda değer bir tartışma üretildi. Esping Andersen’in üçlü refah modelinin dışında Ferrera (2018) ile dile getirilen Güney Avrupa refah modeline Türkiye’yi dahil eden (Buğra, 2017, Buğra ve Keyder 2006; Gough, 2018) çalışmalar oldu. Farklı çalışma statülerinden kaynaklı eşitsiz korporatist yapı, korporatizmin dışında kalan bireylerin sosyal güvencesizliği, ev dışında istihdam edilmeyen kadınları babalarına ya da kocalarının sosyal güvenliğine bağımlı kılan yapı, sağlık ve emeklilik haklarından sadece formel yollarla istihdam edilenlerin faydalanmasından doğan hiyerarşik yapı, Türkiye ile Güney Avrupa ülkelerini benzeştiren bazı yapısal özelliklerdi (Buğra, 2006: 387; Buğra, 2017; Buğra ve Keyder, 2003).

Ecevit (2018: 21), Türkiye’de aileselciliğin tarımdan dışlanan ve bağımlı ev hanımlarının çokluğuyla güçlendiğini savunur. Durmaz Bodur (2020: 27), Güney Avrupa rejimlerinde kadın istihdamındaki artışın dahi bakım yükü nedeniyle "bakımın aileselcileşmesine" yol açtığını belirtir. Gal (2010), aile ve dinin rolüyle Türkiye’yi Akdeniz modeline eklemelerken; Powell ve Yörük (2017) ülkeyi Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesiyle ilişkilendiren çalışmalara dikkat çeker.

Türkiye’nin refah tipi üzerine 2000’li yıllardan⁷ itibaren özellikle eğilen Buğra, Türkiye’nin Güney Avrupa refah modeline bu ülkelerin AB sürecine girmesiyle sosyal politika yapılarının değişmesi itibarıyla artık dahil edilemeyeceğini ve Türkiye’de refah rejiminin hep aileci olduğunu iddia etmiştir. Günümüzde ailenin devletten daha önce olmadığı kadar destek gördüğünü ve belli bir aile yapısını muhafaza etmeye çalışan bir yapının belirgin olduğunu da ileri sürmüştür.

⁷ Türkiye’de 2000’li yıllarla birlikte sosyal hizmetlerde aile vurgusu artmış, AB adaylık sürecindeki hak temelli perspektif yerini piyasalaşma ve sivil toplum eksenli bir dönüşüme bırakmıştır. 2012 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulması, hak temelli bakıştan ailenin güçlendirilmesine geçildiğinin ve sınırlı sosyal hizmetlerin aileye devredildiğinin somut bir göstergesidir (Taşgın, 2021: 26-27). SHÇEK döneminde başlayan bakım hizmetlerinin piyasalaşması süreci devam ederken; kreş ve gündüz bakımevlerinin bakanlık bünyesinde yer alması, çocuk bakımını aileye ya da piyasaya terk etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı ve çeşitli dini temelli vakıflarla (Önder İmam Hatip Mezunları ve Mensupları Derneği (2014), İHH İnsani Yardım Vakfı (2015)) imzalanan protokoller, neoliberal refah yönetişimi modeline uygun olarak kamu dışı aktörleri ve İslami hayırseverliği öne çıkarmaktadır (Taşgın ve Özel, 2011 akt. Taşgın, 2021: 29; Buğra, 2017: 66). Bakanlık ismine ailenin eklenmesi refah rejiminin karakterini ortaya koyarken, 2025 yılının Aile Yılı ilan edilmesi (Resmî Gazete, 15 Mayıs 2024), aileselci refah modelinin kurumsallaştığının en net kanıtıdır.

Ayrıca Türkiye’de devlet’in son yıllarda aile politikalarına geri dönmesi olgusunu, kadınların çalışma hayatına erkeklerle eşit bir biçimde katılmasından ziyade, geleneksel cinsiyete dayalı iş bölümünü koruma ve aile yapısını korumaya yönelik olduğunun altını çizmiştir (Buğra, 2018: 65). Bununla birlikte, Saraceno’nun tipolojisinden yola çıkarak Akkan, Türkiye’nin desteklenmiş aileciliğe doğru yol aldığını (Akkan, 2018: 404) iddia etmiştir. Örneğin, Akkan için Türkiye’de ailenin bakım yükünün devlet kurumlarının nakit desteğiyle güçlendirilmesi, bazı kadınların bakım hizmetini piyasadan alabilecek güçte olmasından ötürü hem kadınlar arasında farklı neticeler doğurmuş hem de kadının ailenin bakım yükünü sırtlamadaki geleneksel rolünü yeniden üreten eşitsizliklere yol açmıştır (Akkan, 2018: 417).

Aileselci kaynakların devlet ve piyasa ile ilişkisi içinde alabildiği formları belli bir tipolojiyle inşa edenlerden Leitner (2003) ve Saraceno (2010) Türkiye’deki hem aileselci refah rejimini anlamak hem de önerdiğimiz aileselci iktidar teknolojisini formüle etmede önemli teorik ve ampirik içgörülere sahiptir. Bu doğrultuda Leitner (2003), devletin finansal teşvikleri ile kamusal hizmet arzının kesişim noktalarına odaklanarak açık aileselcilik, örtük/varsayılan aileselcilik, aileselcilik karşıtlığı ve isteğe bağlı aileselcilik şeklinde dördü bir matris sunmaktadır. Buna karşılık Saraceno (2010), toplumsal cinsiyet rejimlerinin gelişim seyrine bağlı olarak desteklenmeyen ailecilik, desteklenen ailecilik, seçimsel ailecilik ve aile dışı refah süreçlerini kavramsallaştırır. Bizim kavramsallaştırmamız, bu iki kurumsal şemanın ampirik varlığını yadsımaz; aksine Türkiye’deki kreş yetersizliklerinin Leitner’in (2003) ifadesiyle nasıl bir “örtük/varsayılan aileselcilik”, Saraceno’nun (2010) kavramsallaştırmasıyla ise nasıl bir “desteklenen ailecilik” matrisi ürettiğini kabul etmektedir. Ancak “aileselci iktidar teknolojisi”, bu kurumsal mekanizmaların ötesine geçerek, aileyi salt bir “bakım sağlayıcı” değil, nüfusun bedenini, arzularını ve öznelliklerini mikro düzeyde denetleyen aileselci iktidar teknolojisinin mikro ünitesi olarak kavramaktadır.

Aileselcilikle ilgili Çin’in son dönemdeki sosyal politikaları Yan (2025) tarafından “yeni ailecilik” olarak kavramsallaştırılır. Yan (2025), modern Çin toplumundaki dönüşümü analiz ederken “yeni ailecilik” kavramını bireyselleşme, kuşaklararası yoğun duygusal yakınlık (parent-child oneness) ve pragmatik hayatta kalma stratejileri üzerinden kültürel ve özel hayat odaklı bir yaklaşımla ilişkilendirir. Önerdiğimiz “aileselci iktidar teknolojisi” ise aileyi Yan’ın (2025) vurguladığı gibi sadece tabandan yükselen, bireylerin krizlere karşı geliştirdiği uyum sağlayıcı mikro-stratejiler dünyası olarak görmez. Bizim kavramımız, Türkiye’nin sosyo-tarihsel bağlamı içinde bu taban dinamiklerinin (kadınların hane içi fedakarlıkları ve fiziksel ve duygusal emekleri) resmi söylem, Şartlı Nakit Transferleri ve devlet güdümlü makro projelerle nasıl eklemlendiğini açığa çıkarmaya çalışır.

Refah kaynakları açısından son derece verimli tartışmalar üreten Esping-Andersen’in (2018) klasik şemasında ise ailecilik, devlet ve piyasanın kurumsal yokluğu üzerinden makro-yapısal bir kaynak dağılımı problemidir. Oysa Türkiye bağlamında analiz ettiğimiz “aileselci iktidar teknolojisi”, devletin kamusal bakım alanından çekilirken pasif kalmadığını; aksine “Evlilik Kredisi” veya “Dijital Aile” gibi mikro-müdahalelerle aileyi aktif bir denetim aygıtı olarak yeniden ürettiğini gösterir.

Öte yandan, Naldini’nin (2003) aileciliğin paradoksu ve Da Roit’in (2010) aileciliğin yanılsaması kavramları da, makalemizde önerdiğiniz “aileselci iktidar teknolojisi” kavramının kuramsal ve ampirik iddiasını ve geçerliliğini destekleyebilecek son derecede verimli teorik araçlara sahiptir. Naldini (2003) özellikle Güney Avrupa refah rejimlerini analiz ederken devletin kurumsal olarak aileyi refahın merkezine yerleştirdiğini, ancak aynı devletin ailenin bu bakım yükünü sürdürebilmesini sağlayacak sosyal politikaları ve kurumsal destekleri üretmekten imtina ettiğini belirtir. Bu paradoksal durum, refah rejiminin bir "eksikliği" olarak kavranılmasının aksine, aileselci iktidar teknolojisinin yapısal bir stratejisi olarak düşünülmelidir. Devlet, kurumsal olarak bakım alanından çekilerek aileyi ve kadını sürekli bir kriz ve yükümlülük altında bırakma eğilimindedir. Bu kriz hali, aileyi sürekli kendini düzenlemeye, ahlaki sorumluluk üstlenmeye ve iktidarın makbul aile söylemi vb. normatif söylemlerine sığınmaya zorlayan (Foucault, Donzelot, Bourdieu, Sancar) bir strateji olarak kavranılması, “aileciliğin paradoksu” ya da “aileciliğin yanılsaması” gibi kavramsal formülasyonların siyasi ve ideolojik motivasyonlarını anlamıza imkan vermektedir.

Da Roit (2010) özellikle “nakit karşılığı bakım” (cash-for-care) ve sosyal yardımlar üzerinden kurulan sistemi eleştirir. Devletin aileye nakit desteği vererek “aileye seçim hakkı sunduğu ve aileyi desteklediği” yönünde siyasi bir yanılsama yaratılır. Oysa ampirik gerçeklik, özellikle yoksul hanelerde bu nakit yardımlarının bakım hizmeti satın almak için değil, hanenin geçim krizini ikame etmek için kullanıldığını gösterir. “Yanılsama” olarak kavranılan bu durum aslında Türkiye bağlamında iktidarın aile odaklı projeleri ve şartlı nakit transferleri aracılığıyla özellikle yoksul anneleri hane içine ve ücretsiz bakım emeğine sıkıştırmasından (Donzelot, Castel) dolaydır. Ne var ki, bu yanılsama görünürün altında söz konusu kadınların yapısal güvencesizliğini görünmez kılan bir perde işlevi görür gibidir.

Türkiye’deki bakım rejimi ve aile politikalarının geçirdiği dönüşüm, neoliberal iktisat politikaları ile muhafazakâr yönetimsellik pratiklerinin kesişim noktasında şekillenen yapısal bir dinamik olarak ele alınabilir. Toplumsal yeniden üretim yaklaşımını merkeze alan çalışmalar, kamu hizmetlerindeki piyasalaşma ve çekilmenin yarattığı sosyo-ekonomik boşlukların hane içine ve özellikle kadınların ücretsiz bakım emeğine devredildiğine işaret etmektedir (Yaman, 2024, 2025). Bu

çerçevede aile, bir yandan neoliberal krizlerin ve yoksullaşma süreçlerinin yıkıcı etkilerini emen bir “tampon mekanizma” ve sığınak olarak kurgulanırken; diğer yandan kadınların bedenini ve emeğini “kutsal annelik” ve “fedakârlık” söylemleri üzerinden araçsallaştıran biyopolitik bir denetim sahasına dönüşebilmektedir (Yaman, 2024). Bu süreç, kadını hem kamusal bakım yükümlülüklerini karşılıksız üstlenen temel bir aktör kılmakta hem de esnek ve güvencesiz işgücü piyasaları için ikincil bir rezerv konumuna itme riski taşımaktadır (Yaman, 2025).

Bakım düzenlemelerinin “aileselcileşmesi” olgusu, yalnızca bakım veren kadınların toplumsal ve iktisadi hayattan dışlanmasına yol açmamakta, aynı zamanda bakıma muhtaç grupların yapısal görünmezliğini de derinleştirebilmektedir. Nitekim Aybars vd. (2018), Türkiye’de çocuklar, engelliler ve yaşlılardan oluşan “görünmezler” grubuna yönelik bakım politikalarının doğrudan hak öznesini hedeflemek yerine aile odaklı kurgulanmasının, bakım alan kişilerin toplumsal entegrasyonunu kısıtlarken bakım sunan kadınları da kamusal alandan izole ettiğini vurgulamaktadır. Bu tabloyu tamamlayan Atasü Topçuoğlu (2017, 2022) ise Türkiye’deki bakım rejimini “çarpık metalaşma” (distorted commodification) kavramıyla açıklayarak, kamu hizmetlerinin özel sektöre taşeronlaştırılması ve akrabalık şartına bağlı nakit yardımlarının (cash-for-care) standart bir iş güvencesi veya kaliteli hizmet üretmekten ziyade kadın bakıcılar üzerinde duygusal tükenmişlik ve prekaryalaşma yarattığını savunmaktadır. Dolayısıyla söz konusu literatür, Türkiye’deki bakım politikalarının kamusal bir sosyal hak olmaktan ziyade, kadın emeğinin karşılıksız sömürüsüne ve aileselci iktidar teknolojilerine dayalı olarak kurumsallaştığını göstermektedir.

Öte yandan, Türkiye’de kurumsallaşmış biçimde gelişen aileselci politikalardan ayrı düşünülemeyecek çalışma konularının başında, kadınların evin dışında formel istihdamda olup olmadıklarına bakılmaksızın, herhangi bir maddi karşılığı olmadan yaptıkları ev ve bakım işlerine ayırmak zorunda kaldıkları süreleri inceleyen “zaman kullanımı” araştırmaları gelmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2015; İlkaracan, 2010; İlkaracan ve Memiş, 2021; Ekiz Gökmen, 2017; Aldemir, 2016; Çelik, 2024). Söz konusu çalışmalar, aileselci politikaların kadınlar üzerinde yol açtığı cinsiyetçi zaman yoksulluğunu, görünmeyen emeğin yoğunluğunu ve cinsiyetler arasındaki yapısal eşitsizlikleri ampirik olarak kavrayabilmek adına son derece elverişli veriler sunma potansiyeline sahip gözükmektedir (Dedeoğlu, 2017; Memiş vd., 2017; TÜİK, 2022).

Türkiye’de Kadınların Ücretsiz Bakım Emeği, Zaman Kullanımı Eşitsizliği ve İş-Aile Hayatını Uyumlaştırmanın Feminist Analizleri

Türkiye’de feminist sosyal politika ve sosyoloji literatürü, kadınların ev içi ücretsiz emeğini ve bakım yükümlülüklerini, kamusal alandaki eşitsizliklerin ve ataerkil iktidar ilişkilerinin ana omurgası olarak konumlandırmaktadır. Acar Savran’ın (2002: 161-170) Marksist-feminist teorik tartışması, yeniden üretim alanının ve ev içi emeğin kapitalist birikim ile ataerkil denetim açısından bütüncül kavranması gerektiğini ortaya koyar. Benzer biçimde Özbay (2019: 153-213), kadın emeğinin ev içi ücretsiz ve ev dışı ücretli emek şeklinde bölünmesini sorunsallaştırırken; Ecevit (2018: 15-16), egemen sosyal politika anlayışının kadını bir hak öznesi kılmaktan ziyade hane içinde koruma ve sınırlandırma perspektifine dayandığını vurgular. Atasü Topçuoğlu’na (2016: 38) göre refah devleti uygulamaları, ilk tasarımılandığı dönemden itibaren bünyesinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini barındırmış ve kadınların geleneksel statülerini pekiştirmiştir. 1970’lerdeki küresel dönüşümlere rağmen Türkiye’de 1980 sonrası neoliberal politikalar, refah devletinin gelişimini sınırlı bir düzeyde tutmuştur.

Söz konusu teorik çerçevenin ampirik karşılığı, cinsiyetler arası zaman kullanımı verilerinde net biçimde izlenebilmektedir. TÜİK (2015) verilerine göre istihdamda yer almayan kadınlar günde ortalama 4 saat 17 dakikayı ücretsiz ev ve bakım işlerine ayırırken, erkeklerde bu süre 51 dakika ile sınırlı kalmaktadır. Üretilen katma değerın %83’ü kadınlarca sağlanmasına karşın bu emeğin iktisadi faaliyet sayılmayarak görünmez kılınması (Aldemir, 2016: 86-87) cinsiyetçi bir zaman yoksulluğu yaratmaktadır. Nitekim 0-7 yaş çocuk bakımının büyük çoğunlukla anneler tarafından üstlenilmesi (Dedeoğlu, 2017: 223) ve TÜİK (2022) verilerinde çocuk bakımının %94,4 oranında kadınlarca yürütülmesi, ev içi iş bölümünün katı karakterini sergilemektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü’nün [ILO] (2017) 142 ülkede yürüttüğü araştırma, kadınların %70’inin, erkeklerin ise %66’sının kadınların ücretli bir işte çalışmasını tercih ettiğini; kadınların %41’inin hem çalışıp hem bakım yükünü yürütmeyi, %29’unun ise yalnızca ücretli çalışmayı hedeflediğini gösterse bile, yapısal engeller bu tercihlerle çelişmektedir. EUROSTAT (2019) verileri çocuk bakımı sorumluluğu olanların üçte birinden azının kurumsal hizmetlere erişebildiğini doğrulamakta; Dedeoğlu vd. (2021: 7) ise 0-5 yaş aralığında çocuk sahibi olan annelerin (%47,6), babalara (%87,9) ve çocuksuz kadınlara kıyasla istihdamda katılımda en dezavantajlı grubu oluşturduğunu belgelemektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği gözetilmediğinde kadın aleyhine sonuçlar doğurabilen uyumlaştırma politikaları (Ünlütürk Ulutaş, 2015: 746) Türkiye’de

kadının üzerine büyük ölçüde yüklenen çocuk bakım yükünü kavramak için ele alınması gereken temel bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır. Ücretsiz bakım emeği yükü ile iş hayatının uzlaştırılması, katı sınıfsal hiyerarşiler ve farklılaşan kadınlık deneyimleri üretmektedir. Çalışan kadınların dahi erkeklerden ortalama 5 kat daha fazla ücretsiz bakım emeği harcayarak çifte yük altında ezildiği koşullarda (Çelik, 2024; TÜİK, 2015), yükseköğrenimli ve gelir düzeyi yüksek kadınlar piyasadan bakım hizmeti satın alarak veya bu yükü alt sınıftan kadınlara devrederek istihdamda kalabilmektedir (Bora, 2018; Buğra, 2014; Toksöz, 2017; Gültekin, 2022). Bu durum, cinsiyet rejiminin sınıf eksenli olarak kadınlıkları da farklılaştırdığını göstermektedir. Gültekin’in (2023) hizmet sektöründe çalışan kadınlar üzerine yürüttüğü araştırmada, prestijli mesleki statüdeki kadınların feminist bir bilinç geliştirebildiği, daha düşük statülü kadınların ise bakım yükünü bir vazife/mecburiyet olarak içselleştirdiği saptanmıştır. Buğra’nın (2014: 19) da belirttiği üzere, Güney Avrupa ve Kuzey Afrika örneklerinde olduğu gibi Türkiye’de de ücretli çalışma ile ailevi sorumluluklar sorunsuz uzlaştırılamamakta; yaşam döngüsünün evlilik ve ebeveynlik evrelerinde kadınlar aleyhine büyüyen cinsiyet açığı (Abio vd., 2024), kadınların kariyer ile bakım arasında seçim yapmaya zorlanmasıyla (Esping-Andersen, 2011: 118) sonuçlanmaktadır.

Kurumsal bakım altyapısının yokluğunda iş-aile hayatını uyumlaştırma çabası, akrabalık ağlarına ve kuşaklararası enformel kadın dayanışmasına devredilmektedir. Moreno’nun (2018) İspanya bağlamında “süper kadın” kavramıyla formüle ettiği söz konusu destek rejiminde, Türkiye’deki çalışan anneler istihdamda kalabilmek için annelerin ve kayınvalidelerin ücretsiz emeğine bağımlı hale gelmektedir (Gültekin, 2023; Çelik, 2024). Saha araştırmaları, çalışan kadınların çocuk bakımının çoğunlukla “üç kadın” (anne, anneanne, babaanne) tarafından üstlenildiğini doğrulamaktadır (Uğur vd., 2023). Hane içi dinamiklerde ve babalık rollerinde katılımcı, sorumluluk üstlenen ve demokratik eğilimlere doğru sınırlı dönüşümler gözlense bile (Bozok, 2018; F. Yıldırım, 2025: 36), bu bireysel çabalar yapısal tikanıklığı çözmeye yetmemektedir.

Türkiye, kadın istihdamı ve kurumsal çocuk bakım hizmetlerinden yararlanma oranlarında OECD ve AB ülkeleri arasında en alt sıralardadır (Türkoğlu Üstün, 2020: 1559). Mevzuat düzeyinde ebeveyn izni düzenlemeleri yetersiz olup süreç büyük oranda analık izniyle sınırlandırılmıştır (Dedeoğlu vd., 2021: 99). İşçi babaların ücretsiz izin hakkı bulunmazken, memur annelere 24 ay, işçi annelere ise 6 ay ücretsiz izin tanınmaktadır; ancak bu durum dahi güvencesizlik yaratabilmektedir (Gültekin, 2023: 93). Son dönemde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın [ASHB] (2024) 2024-2028 Vizyon Belgesi’nde iş ve aile yaşamının uyumlaştırılması stratejik hedef olarak tanımlanmış; Sosyal Güvenlik Kurumu [SGK] ve AB ortaklığındaki EDU-CARE II projesiyle Ankara, İstanbul ve İzmir’de

eğitimli çocuk bakıcısı istihdam eden annelere teşvik verilerek kayıtlı kadın istihdamının artırılması hedeflenmiştir (SGK, 2026). Ancak genel kamusal politikalar çerçevesinde bakıldığında, kurumsal ve hak temelli bir bakım rejiminin eksikliği, iş ve çalışma çerçevesindeki uyumlulaştırma krizini kadınlar aleyhine derinleştirmeye devam etmektedir.

Teorik Alet Kutusu: Aileselci İktidar Teknolojisinin Kavramsal Temelleri

Foucault’da Biyopolitika, Normalleştirme ve Özneleştirme: Ailenin ve Anneliğin Yönetimselliği

Önerdiğimiz aileselci iktidar teknolojisinin söylemsel ve normatif katmanını anlamak, Foucault’nun modern iktidarın yaşamı üretme ve düzenleme kapasitesine dair analizlerini merkeze almayı gerektirir. Foucault (2007: 15-20), *Cinselliğin Tarihi* adlı eserinde Batı toplumlarında yaygın olan ve “Bastırma Hipotezi” olarak adlandırdığı argümanı sorgularken, iktidarın sadece yasaklayan negatif bir güç olduğu illüzyonunu ortaya koyar. Burjuva ahlakının cinselliği susturduğu iddiasının aksine, cinsellik aslında sürekli konuşulması ve itiraf edilmesi gereken bir hakikat alanı, yapısal bir “söylem” olarak icat edilmiştir. Dönem bir suskunluk çağı değil, aksine iktidarın stratejik olarak kurguladığı bir “söyleme kışkırtma” dönemidir (Foucault, 2007: 20-34). İktidarın ürettiği bu bilgi/söylem; kadınların histerizasyonu, çocukların cinselleştirilmesi ve en önemlisi doğurganlık ile nüfusun kontrolü alanlarında yoğunlaşarak biyopolitik düzeneklerin temelini oluşturur (Foucault, 2007: 20-34).

Bu bağlamda modern iktidar, geleneksel egemen iktidarın "ölüm üzerinde hak" biçimindeki negatif fonksiyonunu terk ederek yaşamı üretmeye, düzenlemeye ve optimize etmeye odaklanan pozitif bir “yaşam üzerinde iktidar” yani biyopolitika halini almıştır (Foucault, 2007: 99-115). Bu pozitif iktidar iki kutuplu bir matris üzerinden işler: İlki, hastane, okul ve fabrika gibi kurumlarda insan bedeninin verimliliğini ve itaatkarlığını disiplin ve gözetimle en üst düzeye çıkaran “bedenin anatomo-politikası”dır (Foucault, 2007: 99-115). İkinci kutup ise odağına “tür beden olarak nüfusu” yerleştiren ve doğum-ölüm oranları, doğurganlık istatistikleri, hijyen ve demografi gibi makro süreçleri yöneten “nüfusun biyopolitikası”dır (Foucault, 2007: 99-115).

Foucaultcu çerçeve içersinde aile ve annelik, iktidarın mikro-fiziği ile makro-politik nüfus stratejilerinin kesişim noktasında işlerlik gösteren stratejik bir mekanizma niteliği taşımaktadır. *Cinselliğin Tarihi*’nde kavramsallaştırılan “kadın bedeninin histerikleştirilmesi” süreci, kadını ve dolayısıyla anneyi; çocuğun sağlığı,

soyun niteliği ve nüfusun biyolojik hijyeninden doğrudan sorumlu biyopolitik bir odak noktasına dönüştürmektedir (Foucault, 2007: 84-86). Bu biyopolitik sorumluluk yükü, soyut bir söylemsel kurgu düzeyinde kalmayıp *Hapishanenin Doğuşu*’nda analiz edilen disipliner teknikler ve “normalleştirici yargı” mekanizmaları vasıtasıyla gündelik yaşamın en kılcal damarlarına kadar sızabilmektedir (Foucault, 1992: 223-225). Annenin üstlendiği ev içi alandaki bakım pratikleri, beslenme düzeni, çocuk gelişimi takibi ve hijyen ritüelleri; sürekli bir gözetim, muayene ve sapmaları düzeltme rejimi aracılığıyla standartlaştırılmaktadır. Böylece annelik ve bakım emeği, “doğal” veya kendiliğinden bir içgüdü olmanın ötesine geçirilerek disipliner iktidar tarafından sürekli ölçülen, değerlendirilen ve “uysal bedenler” üreten normleştirilmiş bir denetim alanı biçiminde eklemlenmektedir.

Ailenin ve bakım süreçlerinin söz konusu disipliner örgütlenişi, modern devlet aklının gelişimiyle birlikte geniş ölçekli bir yönetimsellik (governmentality) projesinin kurucu unsurlarından biri halini almaktadır. Foucault, *Güvenlik, Toprak, Nüfus* derslerinde gösterdiği üzere modern dönemde aile, egemenin yönetimi için doğrudan bir “model” olmaktan çıkarak, ailenin dolayısıyla yönetimin icra edildiği, nüfusun sağlık, doğum, ölümlülük ve refah göstergelerini düzenlemeye yarayan stratejik bir “araca” dönüşmektedir (Foucault, 2013: 77-99). Bu dönüşüm sürecinde ise annelik rolleri, kökleri dinsel geleneğe varan, ancak modern tıp, pedagoji ve sosyal politika dolayısıyla sekülerleşen bir “pastoral iktidar” biçimini devralmaktadır. Söz konusu iktidar yapısı ise tek tek bireylerin esenliğini, bakımını ve gündelik öznelliklerini hedefleyen bireyselleştirici bir koruma rejimine dayanmaktadır (Foucault, 2013: 101-117). Dolayısıyla Foucaultcu çerçevede, annelik üzerinden yürütülen bakım pratikleri, nüfusun niteliğini optimize etmeyi amaçlayan makro biyopolitik hedefler ile bireysel davranışların yönetilmesi arasındaki aracı mekanizma olarak işlev görmektedir.

Nihai olarak bu yönetimsellik mekanizması, yalnızca dışsal bir denetim ya da idari baskı mekanizması olarak değil, Foucault’nın *Özne ve İktidar*’da vurgulandığı üzere, bireyin kendisini özne olarak kurguladığı bir “özneleştirme” süreci şeklinde işleme potansiyeli barındırmaktadır (Foucault, 2014: 63-65). Anne, kendisine sunulan tıbbi, pedagojik ve toplumsal normleştirme normlarını edilgen bir vaziyette kabullenmemekte; aksine “iyi, sorumlu ve yetkin anne” kurgusunu kendi öznel hakikati olarak içselleştirerek özgür bir biçimde kendi davranışlarını bizzat yönlendirmektedir (Foucault, 2014: 72-75). Bu bağlamda annelik ve bakım pratikleri; bir yandan iktidarın nüfusu normleştirici biyopolitik müdahalelerine rasyonel bir zemin hazırlarken, diğer yandan kadının kendi özneleşme deneyimini iktidarın normatif kodlarına rapteden çift yönlü bir yönetimsellik alanı inşa etmektedir.

Türkiye’deki aileselci ısrar, tam da bu noktada nüfusu ve bedeni hedefleyen stratejik bir biyopolitik yönetim düzeneği olarak işlev görür. Ancak bu söylemsel ve biyopolitik yönetselliğin toplumsal alandaki mikro kurumsal taşıyıcısı, ailenin bir denetim aygıtına dönüştürülmesiyle mümkündür. Dolayısıyla bu durum da bizi Foucault’nın tezlerini biraz daha ileri götüren (Donzelot, 2022: 7-13) Donzelot’nun analizini de hesaba katmamızı bir nevi zorunlu kılar.

Donzelot’da “Aile Polisi” ve “Vesayet Kompleksi”

Foucaultcu biyopolitikanın nüfusu yönetme rasyonalitesi, Donzelot’nun çalışmasında ailenin uzmanlar vasıtasıyla bir gözetim sahasına dönüştürülmesi süreciyle daha da somutlaşır. Donzelot (2022: 111-184), *Aile Polisi* adlı çalışmasında yargı sistemi, psikiyatri ve eğitimin kesişiminde modern devletin iktidarı doğrudan baskıyla uygulamaktansa aile kurumunu polislikle gözetim altına aldığı bir “vesayet kompleksi” kavramsallaştırması geliştirir. Bu kompleks, özellikle yoksul ve alt sınıf ailelerin ekonomik yetersizlikler nedeniyle devlet veya hayır kurumlarından yardım talep etmesiyle meşruiyet kazanır (Donzelot, 2022: 111-184). Yoksulların yardım talebi salt bir ekonomik destekle sonuçlanmaz; aksine ailenin yaşam biçimini, ev içi düzenini ve çocuk yetiştirme yöntemlerini mercek altına alan ahlaki ve biyolojik bir denetimi beraberinde getirir (Donzelot, 2022: 111-184).

Sosyal hizmet uzmanları, doktorlar ve eğitimciler gibi profesyoneller, aileyi normal standartlara uydurmak adına rehberlik ve gizli bir baskı uygularlar (Donzelot, 2022: 111-184). Vesayet kompleksi, aileyi yardımı kaybetme korkusuyla kendi kendini disipline etmeye ve uzman tavsiyelerine gönüllü olarak uymaya iter; böylelikle iktidar teknolojisi ailenin kendi rızasıyla teslim olduğu yönetsel bir tekniğe dönüşür (Donzelot, 2022: 111-184). Donzelot (2022: 107-108) bu süreci sınıfsal bir yarılma üzerinden okuyarak "negatif eşleştirme" ve "pozitif eşleştirme" kavramlarını sunar. Yoksul ailelerin ekonomik kısıtlılıkları bir "ahlaki kusur" olarak kodlanıp doğrudan idari ve ahlaki vesayete tabi tutulurken (negatif eşleştirme), zengin burjuva ailelerin özerkliği korunarak denetim psikolojik ve gönüllü bir uzman danışmanlığına dönüştürülür (pozitif eşleştirme) (Donzelot, 2022: 107-108). Bu durum, Türkiye’deki şartlı nakit transferleri gibi uygulamalarda yoksul kadınların bilinçli olmayacak biçimde bir nevi “gözetmen” olarak denetimi gönüllü kabul etmelerinin kuramsal zeminini açıklar. Fakat bu ahlaki/vesayetçi denetimin altında yatan asıl itici güç, devletin Castelci anlamda evrensel güvencelerden çekilmesiyle oluşan makro-yapısal krizdir.

Robert Castel’de “Sosyal Mülkiyet” ve “Prekaryalaşma”

Donzelot’nun ortaya çıkardığı ahlaki ve vesayetçi normalleşme pratikleri, Castel’in refah devletinin tarihsel gerilemesi ve ücretli çalışmanın dönüşümü üzerine kurduğu

makro-yapısal analizle iktisadi ve sınıfsal bir temele oturur. Castel (2017: 331-350), Foucaultcu bir soykütüksel yöntemle (Ökten Gülsoy, 2014: 47) yaklaştığı *Ücretli Çalışmanın Tarihçesi* adlı eserinde, özellikle 1945-1975 arası dönemde sosyal devletin ücretlilik ilişkisi üzerinden sağladığı kurumsal korumaları inceler. Özel mülkiyete sahip olmayan işçi sınıfının yegâne güvencesi olan ve emeklilik, izinler, kolektif haklar gibi kamusal güvencelerle donatılan bu alanı “sosyal mülkiyet” olarak kavramsallaştırır (Castel, 2017: 249-296). Ancak 1980’lerden itibaren neoliberal politikaların yükselişi, bu sosyal mülkiyet alanının sistematik geriletmesine ve kitlesel bir “prekaryalaşma” olgusunun doğmasına yol açmıştır (Castel, 2017: 24). Castel (2009: 98), günümüz ücretliler toplumunda risklerle baş başa kalan, düşük ücret ve yetersiz korumaya maruz bırakılan prekaryanın en çok kadınlar ve gençlerden oluştuğunun altını çizer. Koruyucu kolektif ağların çözülmesiyle bireyler, Durkheimcı anlamda bir “anomiye” ve “mensubiyet yitimine” (desaffiliation) uğrarlar (Castel & Haroche, 2001: 115-116).

Fraser’ın dediği manada⁸ politik bir çelişki olarak üretimin sağlam temellere dayanmasını sağlayan ve ona hizmet eden kadınların üstlendiği ücretsiz ev ve bakım işleri (Fraser, 2017: 3-5) neoliberal politikaların emeğin/hayatın kadınsılaşması (Standing, 2019: 108-114) eğilimleri yüzünden krize girerek son dönemde bir bakım krizine yol açar. Hem kadınların hem de erkeklerin güvencesiz ve kırılgan istihdam koşullara maruz kaldığı günümüzde özellikle yoksul kesimden gelen kadınlar, omuzlamak zorunda oldukları ücretsiz ev ve bakım işleri dolayısıyla güvencesiz ve geçici işlerde istihdam olabilmektedir (Durmaz Bodur, 2023: 69). Söz konusu krizin aşmanın yolu Türkiye bağlamında devletin sunabileceği Castel’in dediği anlamda kamusal bakım hizmetleriyle erişilebilecek gerçek sosyal mülkiyetten/korumalardan ziyade, uygulanan Foucaultcu anlamda biyopolitika dolayısıyla ücretsiz ev ve bakım işlerinin kadınlara havale edilmesidir. Bu bakım krizinin en önemli boyutu, Donzelot’un dediği anlamda daha çok yoksul kesimleri içeren sınıfsal karakterli olmasıdır.

Ayrıca, Sancar’ın Türkiye’de kadının toplumsal cinsiyetçi eşitsiz iş bölümünün çoğu zaman ihmal edilen bir boyutu olan annenin “fedakârlık” eğilimi, Foucaultcu “biyopolitika” ve Bourdiecü “sembolik şiddet” kavramıyla son derece ilişkili olan “annelik ideolojisiyle” devam ettirilmektedir. Sancar, araştırmasında babalık değerlerinin oğullara aktarılma krizini araştırırken, annelik ideolojisinin bu ataerki yapının yeniden üretilmesindeki kritik rolünü keşfeder. Görüşme bulgularına göre, erkeklerin çoğu babalarıyla çatışmalı ve uzak ilişkiler sergilerken,

⁸ Bir sonraki bölümde Fraser’ın argümanlarına daha geniş yer verilecektir.

⁹ Sembolik şiddet, ezilenin (kadının) ezenle ortak düşünce araçlarını kullanması ve söz konusu tahakkümü doğal algılayarak ona bağlılık sergilemesiyle inşa edilir (Bourdieu, 2014: 51).

annenin rolü babanın otorite ve ekonomik olarak yetersiz olduğu durumlarda bile evin idaresini, duygusal yüklerini ve hatta para işlerini üstüne alarak ailenin parçalanmasını frenlemektir (Sancar, 2009: 120-126). Bununla birlikte, annenin telafi edici yanı babanın "imkânsız iktidar"ının sarsıldığı zamanlarda devreye girer ailenin temelini korur ama bunu anneliğin fedakarlığıyla sağlar ki bu da anneyi ev içi iş ve bakım alanına hapseder (Sancar, 2009: 127-132).

Aileselci iktidar teknolojisi, tam da bu sosyal mülkiyetin geriletilmesiyle doğan yapısal boşluğu ve güvencesizlik risklerini, manevi/kutsal ödevler söylemiyle ikame ederek aile içi ücretsiz kadın emeğine havale etme stratejisidir. Devletin kamusal bakım alanından çekilerek ürettiği bu yapısal güvencesizlik, özellikle kadınları finansal kapitalizmin en temel çelişkisine, yani Fraser’ın işaret ettiği toplumsal yeniden üretim krizine götürür.

Nancy Fraser’da Finansal Kapitalizmin Politik Çelişkisi Olarak “Bakım Krizi”

Castel’in sosyal mülkiyetin geri çekilmesi olarak tanımladığı makro-yapısal kriz, Fraser’ın kuramsal çerçevesinde kapitalizmin kurumsal çelişkilerinden doğan küresel bir “bakım krizi” olarak formüle edilir. Fraser (2015: 160) için kapitalizm, salt bir ekonomik işleyiş değil; ekoloji, siyaset ve en önemlisi toplumsal yeniden üretim gibi piyasa dışı asli koşullara bağımlı olarak kurumsallaşmış bütüncül bir toplumsal düzendir. Büyük ölçüde kadınlar tarafından sergilenen karşılıksız/ücretsiz ev ve bakım emeği, kapitalist birikimin gizli ama vazgeçilmez yapısal bileşenidir (Fraser, 2015: 160). Finansallaşmış günümüz kapitalizmi, sınırsız birikim dürtüsüyle sosyal hizmetleri özelleştirip kamu harcamalarını kısıtlarken, aynı zamanda mevcudiyeti için muhtaç olduğu toplumsal yeniden üretim kapasitelerini ve bakım enerjisini sistemli bir şekilde tüketerek krize sokar (Fraser, 2017: 21-22).

Bu durum sistemsel bir çelişkidir: Kapitalizm, ücretli üretim ile ücretsiz yeniden üretimi birbirinden koparır ama aynı zamanda yeniden üretimi sömürerek onun zeminini ortadan kaldırma eğilimindedir (Fraser, 2017: 21-22). Fraser (2013: 4-5), ikinci dalga feminizmin "kişisel olan politiktir" argümanının neoliberal dönemde ekonomik dağıtım taleplerinden koparılarak sadece kültürel bir “tanınma politikasına” evriltilmesini eleştirir; zira bu durum liberal feminizmin üst mevkilere tırmanma odaklı stratejileriyle birleşerek neoliberalizmin işine yaramıştır (Fraser, 2015: 177). Dolayısıyla krizin çözümü, üretimin yeniden üretime tabi kılındığı derin bir yapısal dönüşümden geçmektedir (Fraser, 2017: 36). Türkiye bağlamında devlet, tam da Fraser’ın tasvir ettiği sermayenin yeniden üretim kapasitesini tüketme eğilimine karşı, kamusal yatırımlardan kaçınarak ekonomik rasyonelliğin ötesinde siyasi/ideolojik bir rasyonellikle "aileselci iktidar teknolojisini" bir biyopolitika olarak devreye sokar gözükmektedir. Bu teknoloji, düzenin en asgari harcamasıyla

bakım yükünü kadına havale ederken, devletin bu kurumsal sorumluluktan kaçınma biçimi Richard’ın kavramsallaştırmasıyla stratejik bir tercihe dönüşme eğilimindedir.

Richard’da Bakım Emeğinde “Egemen Kayıtsızlık”

Fraser’ın ekonomi politik eksenli kapitalist birikim çelişkileri ile Foucault’nun yönetimsellik analizi arasındaki son epistemolojik bağ Richard tarafından kurulur. Richard (2024: 322-325), günümüzde yaşanan bakım krizinin sadece ekonomik bir yetersizlik değil, doğrudan Foucaultcu bir yönetimsellik (governmentality) problemi olduğunu iddia eder. Foucault’nun bireylerin sağlığı ve günlük refahıyla ilgilenen asimetrik ve itaat üretici bir model olarak tanımladığı “çobanlı/pastoral iktidar” nosyonuna odaklanan Richard (2024: 326-330), devletin yardımları ve hizmetleri birey yerine aile/hane merkezli kurgulayarak bir çoban metaforuyla toplumu denetlediğini gösterir. Ancak bu pastoral iktidarın diğer yüzünde, iktidarın kime bakım vereceğini seçerken kimleri bakımdan mahrum bırakacağını da belirlediği bir “egemen kayıtsızlık” (sovereign carelessness) mekanizması işlemektedir (Richard, 2024: 331-335).

Türkiye bağlamında kurumsal kreşlerin veya kamusal yaşlı bakım evlerinin tedarik edilmeyerek kadınların evde desteksiz bırakılması, teknik bir hizmet eksikliği veya basit bir ihmal değil; egemenin bütüncül yönetim düzeni içinde bilinçli bir yönetim tercihidir. Richard (2024: 336-342) bu egemen kayıtsızlığın, biyopolitika gereği "bakılmaya değer görülenler" ile "bakmakla yükümlü kılınanlar" arasında keskin bir hiyerarşi ürettiğini vurgular. Castel’in prekaryalaşma teziyle birleştiğinde bu durum, devletin kamusal korumaları geriletip egemen bir kayıtsızlıkla bakım sorumluluğunu kadının "fedakâr" doğasına havale ederek adeta bir “bakım prekaryası” inşa ettiğine işaret eder. Dolayısıyla, aileselci iktidar teknolojisi; söylemsel normları (Foucault), vesayetçi mikro denetimi (Donzelot), sosyal mülkiyetin geriletilmesini (Castel), yapısal yeniden üretim çelişkilerini (Fraser) ve bilinçli kurumsal desteksizliği (Richard) yoksul haneler üzerinde birleştiren rasyonel ve bütüncül bir biyopolitik matris olarak işlemektedir.

Foucault’nun söylemsel iktidar ve yönetimsellik odaklı biyopolitika yaklaşımı ile Fraser’ın kapitalist birikimin toplumsal yeniden üretim çelişkilerine odaklanan ekonomi politik perspektifi ilk bakışta metodolojik bir gerilim barındırıyor gibi görünebilir. Ancak bu iki yaklaşım, birbirini dışlayan değil, beraber ele alındıklarında birbirini tamamlayan analitik araçlar sunmaktadır. Türkiye bağlamında da, Foucaultcu anlamda nüfusun ve bedeninin yönetimi (biyopolitika) ve Richard’ın dediği anlamda “egemen kayıtsızlık” politikası, Fraser’ın işaret ettiği finansallaşmış kapitalizmin bakım krizinden bağımsız olarak işlemez. Tam tersine, Türkiye’de devletin aileselci iktidar teknolojilerinin yapısı, sermayenin toplumsal yeniden üretim kapasitesini tüketme eğilimine karşı geliştirilmiş biyopolitik bir

cevap niteliği taşır. Benzer şekilde Castel’in sosyal mülkiyetin geriletilmesi tespiti, Donzelot’un vesayet kompleksi ile birleştiğinde, devletin kamusal alandan çekilirken yoksul haneleri ahlaki ve biyolojik normlar üzerinden nasıl denetim altında tuttuğunu (negatif eşleştirme) açıklamaktadır. Dolayısıyla bu sentez, iktidarın hem söylemsel/biyopolitik (Foucault, Donzelot) hem de yapısal/sınıfsal (Fraser, Castel, Richard) boyutlarını bütünleştiren analitik bir gereklilikten kaynaklanmaktadır. Bu eklektik fakat bütüncül alet kutusu, Türkiye’deki güncel refah dönüşümünü tekil politika analizlerinin ötesine taşıyarak yapısal bir denetim modeli olarak okumayı olanaklı kılar.

Resmi Söylem, Aileselci Politikalar ve Projeler: Türkiye’de Ev ve Bakım Emeği Çerçevesinde Aileselci İktidar Teknolojisi

Araştırmamızın son bölümünde, Türkiye’de Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin yönetiminde olduğu modern devlet iktidarının son yıllarda uyguladığı kadınların ev ve bakım emek yükünü doğrudan ilgilendiren ve 7 alt başlıkta inceleyeceğimiz aileselci politikaları ve ilişkili projeleri, makale boyunca teorik iddiamızı kurgularken yararlandığımız tartışma zemininde ve Foucault’nun “Biyopolitika”, Donzelot’un “aile polisi” ve “vesayet kompleksi” ve Castel’in “sosyal mülkiyet” ve “prekaryalaşma”, Richard’ın “egemen kayıtsızlık” kavramsal inşaları üzerinden sınamaya/uygulamaya çalışacağız. Özellikle seçtiğimiz ve 7 alt başlıkta değerlendirdiğimiz aileselci politika ve projelerin çoğunun günümüze çok yakın bir dönemde uygulanmış olması tercih edilmiştir.

Yöntem ve Veri Seti

Nitel araştırma desenindeki bu çalışma, Türkiye’deki aileselci sosyal politikaları doküman analizi tekniğiyle incelemektedir. Kavramsal çerçevede Foucault’nun biyopolitika, Donzelot’nun vesayet kompleksi, Castel’in sosyal mülkiyetin tasfiyesi, Fraser’ın bakım krizi ve Lucile Richard’ın egemen kayıtsızlık yaklaşımlarına dayanmıştır. Ayrıca doküman analizinde bu kuramsal zemin; Türkiye’deki bakım rejimini eleştiren literatürdeki çalışmalarla (Yaman; Aybars vd.; Atasü Topçuoğlu; Eke; Yılmaz Şener; Ünlütürk; Yılmaz ve Sarı Karademir; Tekin) bütünleştirilmiştir.

Veri Setinin Seçim Kriterleri

Üç temel ölçüt esas alınmıştır: (1) Kadının ücretsiz ev/bakım emeğini veya yeniden üretimi doğrudan hedeflemesi, (2) 2020-2026 yılları arasında yürürlüğe girmesi, güncellenmesi veya ilan edilmesi, (3) Resmî kurumlarca (Cumhurbaşkanlığı,

Bakanlıklar, SGK) yayımlanmış birincil mevzuat, eylem planı veya proje olması.

Analiz Birimi

Yedi temel politika ve proje analiz birimini oluşturmaktadır: Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı (2024-2028), Evlenecek Gençlerin Desteklenmesi Projesi, Memur Ebeveynlerin Yarı Zamanlı İstihdam Düzenlemesi, Dijital Aile Uygulaması, Şartlı Nakit Transferleri, Kamusal Kreş Verileri ve Üç Çocuk Destek Paketi.

Analiz Süreci ve İlkeleri

Çözümleme üç aşamada yürütülmüştür:

Metinsel Tarama ve Ön Kodlama

Resmi metinler; "koşulluluk", "esneklik", "teşvik" ve "moral rehberlik" temalarında ön kodlamaya tabi tutulmuştur.

Kavramsal Eklemlenme

Metinsel veriler ve söylemler; kuramsal çerçeve ve yerel literatürün eleştirel bulgularıyla doğrudan ilişkilendirilmiştir.

Tematik Örüntüleme

Belgelerdeki "fedakârlık", "kutsal görev" ve "ideal aile" normatif söylemleri ile ampirik veriler; iktidarın aileselci teknolojisini oluşturan (a) mikro-denetimsel/vesayetçi, (b) makro-yapısal/güvencesizleştirici ve (c) söylemsel/normatif katmanlar altında eklemlenerek bütüncül bir örüntüye kavuşturulmuştur.

Araştırmamızdaki 7 analiz biriminin incelendiği metinsel veriler, kuramsal kavramlar ve ilgili literatür doğrultusunda hazırlanan Analiz Süreci ve İlkeleri Tablosu* aşağıda sunulmuştur: (Tablo 1 *Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Analiz Birimi (Politika/Proje)	Metinsel Tarama & Ön Kodlama (Resmi Söylem/Görünür Amaç)	Kavramsal Eklemlenme (Kuramsal Çerçeve)	Literatürle İlişkilendirme & Biyopolitik Okuma
1. Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi (2024-2028) & Aile Yılı	Aileyi koruma, milli değer, aile dostu işyerleri, esnek/hibrit çalışma modelleri.	Foucault (Biyopolitika), Donzelot (Aile Polisi/İdeal Aile Normları), Fraser (Politik Çelişki).	Hak temelli güçlenmenin yerini aile merkezli söyleme bırakması; geleneksel cinsiyet rollerinin siyasi istikrar için muhafazası (<i>Yılmaz & Sarı Karademir; Tekin</i>).
2. Evlenecek Gençlerin Desteklenmesi Projesi	Evliliği ve aile kurmayı teşvik, faizsiz kredi ve çeyiz desteği ile demografik yapıyı güçlendirme.	Foucault (Biyopolitika/Nüfus Yönetimi), Castel (Sosyal Mülkiyet Eksikliği), Donzelot (Ahlaki-Sıfatsal Koşulluluk).	Ekonomik güvencesizliği çözmek yerine gençleri doğrudan evliliğe ve doğurganlığa/üremeye yönlendiren biyopolitik iktidar aracı.
3. Memur Ebeveynlerin Yarı Zamanlı İstihdam Düzenlemesi	İş-yaşam dengesi, erken çocukluk bakımı, annelerin işgücü piyasasında kalması.	Fraser (Üretim-Yeniden Üretim Çelişkisi), Castel (Prekaryalaşma), Bourdieu (Sembolik Şiddet).	Bakım yükünün kamusalallaştırılmayıp özel alana devri; anneliğin fedakârlık olarak kodlanarak kadının ikincil konuma mecbur edilmesi

Analiz Birimi (Politika/Proje)	Metinsel Tarama & Ön Kodlama (Resmi Söylem/Görünür Amaç)	Kavramsal Eklemlenme (Kuramsal Çerçeve)	Literatürle İlişkilendirme & Biyopolitik Okuma
4. Dijital Aile Mobil Uygulaması	Dijital aile eğitimi, doğru ebeveynlik rehberliği ve dijital okur-yazarlık.	Donzelot (Vesayet Kompleksi/Aile Polisi).	Sosyal hizmet uzmanlarının fiziki denetimi yerine dijital platformlar üzerinden ailenin kendi kendini disipline ettiği içselleştirilmiş vesayet.
5. Şartlı Nakit Transferleri (ŞNT)	Yoksul ailelerin desteklenmesi, çocukların sağlık kontrolleri ve okula devamlılığı.	Donzelot (Negatif Eşleştirme/İdari Vesayet), Castel (Koşullu Destek/Sosyal Mülkiyet Yokluğu).	Yoksulluğun ahlaki kusur gibi kodlanması; yardımın doğrudan anneye verilerek özcü annelik rolünün ve güvencesizliğin pekiştirilmesi (<i>Yılmaz Şener; Emir vd.</i>).
6. Kamusal Kreş Verileri/Yetersizliği	Erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetlerindeki kurumsal kapasite yetersizlikleri.	Fraser (Bakım Krizi/Politik Çelişki), Castel (Sosyal Mülkiyetin Geriletilmesi), Richard (Egemen Kayıtsızlık).	Kamusal kreş hakkının sunulmaması; maliyet ve ideolojik kontrol nedeniyle bakım yükünün bilinçli bir tercihle kadının ücretsiz emeğine havale edilmesi (<i>Türkoglu Üstün; Ünlütürk</i>).
7. Üç Çocuk Destek Paketi	Nüfus düşüşünü engelleme, doğurganlığı teşvik, doğum yardımı ve çoğul çocuk desteği.	Foucault (Biyopolitika/Tür Beden), Donzelot (Normatif Ödüllendirme), Richard (Pastoral İktidar & Egemen Kayıtsızlık), Sancar (Annelik İdeolojisi).	Kadın bedeninin demografik hedefler çerçevesinde araçsallaştırılması; makbul aile normlarına uymayanlara karşı egemen kayıtsızlık yürütülmesi (<i>Eke</i>).

Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı (2024-2028) ve Aile Yılı’nın İlanı

11. ve 12. Kalkınma Planları ile Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi gibi üst politika metinlerini feminist kurumsalcılık bağlamında inceleyen çalışmalar; hak temelli kadın merkezli güçlenme vizyonunun yerini aile merkezli ve teknikleştirilmiş bir söyleme bıraktığını, bu dönüşümün ise kazanılmış hakları aşındırdığını göstermektedir (Yılmaz ve Sarı Karademir, 2025). Ayrıca 2025 yılının “Aile Yılı” ilan edilmesi gibi sembolik müdahaleler, görünürde “aileyi güçlendirme” söylemi taşısada, ailenin emek, toplumsal cinsiyet ve devlet ilişkilerinin kesişiminde neoliberal refah rejimiyle eklemlenerek eşitsizlikleri yeniden üreten stratejik bir kurum olduğunu ortaya koymaktadır (Tekin, 2025).

Bu argümanların yanı sıra, bu vizyon belgesinde Türkiye’de modern devlet, aileyi korunması ve güçlendirilmesi gereken milli bir değer olarak tanımlayarak, ailenin iç işlerine müdahil olma ve kendi çizdiği Foucaultcu anlamda biyopolitik hedefleri çerçevesinde biçimlendirme hakkını meşrulaştırır gözükmektedir (ASHB, 2024). Aile bu belgede, ekonomik bir müesseseden çok toplumsal düzenin ve nüfusun yeniden üretiminin temel yapıtaşı olarak yorumlanır (ASHB, 2024: 9).

Ayrıca, 2025 yılının Cumhurbaşkanlığına Aile Yılı olarak ilan edilmesi çerçevesinde hazırlanan bu vizyon belgesi, Donzelot’un aile polisi argümanı çerçevesinde ahlaki ve davranışsal normların kamusal alandan özel alana aktarılmasını içerir. Aileye sağlanan “destek” koşulsuz bir sosyal hak olmaktan ziyade, devlet uzmanlarının (psikolog, sosyal hizmet görevlisi, sosyolog, din görevlisi, vs.) belirlediği “ideal aile” normlarına uyma karşılığında sağlanan bir denetim paketidir. Bu normatif eylem Aile Yılı ile en yüksek düzeye taşınmıştır (ASHB, 2024: 40-48).

Öte yandan, bu vizyon belgesinin ana misyonu, anlaşıldığı üzere ekonomik büyümeyi ve toplumsal cinsiyet eşitliğini engelleyici olmasının ötesinde, belgedeki aile dostu işyerleri, uzaktan, esnek ve hibrit çalışma/esnek çalışma uygulamaları gibi politikalarla (ASHB, 2024: 33) Foucaultcu manada biyopolitik bir hedef için işlevsel kılınan geleneksel cinsiyet rollerine dayalı aileyi muhafaza ederek siyasi ve ideolojik istikrarı da korumaktır. Fraser’ın dediği manada, bir politik çelişkinin sonucu olarak ekonomik rasyonaliteden/verimlilikten vazgeçiş¹⁰, doğrudan bu siyasi/ideolojik belge ile de somutluk kazanır gözükmektedir.

¹⁰ Örneğin Ayşe adlı bir kadın üzerinden iki model tasarlayalım: Model A (Aileselci Teknoloji): Ayşe’nin emeği ev içinde görünmezleşip karşılıksız kalırken, devlet sembolik yardımlar (ŞNT/doğum yardımı) üzerinden "maliyet" üstlenir. Sonuç; düşük büyüme, kadının biyopolitik düzenek ve yapısal bağımlılık döngüsüdür. Model B (Kamusal Bakım): Ayşe ve kreş çalışanı üretim sürecine dahil olur; devlet harcama yapmak yerine vergi geliri elde eder. Sonuç; ekonomik rasyonalite, artan istihdam ve sürdürülebilir büyümedir

Evlenecek Gençlerin Desteklenmesi Projesi (Çeyiz Hesabı ve Faizsiz Kredi)

Türkiye’de gençlerin evlenerek aile kurmalarını teşvik etmek ve maddi yüklerini hafifleterek aile kurmalarını kolaylaştırmak ve demografik yapıyı desteklemek amacıyla olan bu proje¹¹(ASHB, 2026a) ilk olarak Foucaultcu anlamda nüfusun yönetimi olan biyopolitika ile doğrudan bağlantılı gözükmektedir.

Devlet düşen doğurganlık oranlarıyla¹² doğrudan bağlantılı olarak, evlenme oranları ve doğurganlığı mercek altına alır ve çeyiz ve faizsiz kredi (T.C. Ziraat Bankası, t.y.) vasıtasıyla gençlerin evliliğe ve dolayısıyla üremeye yönlendiren/teşvik eden Foucaultcu anlamda bir iktidar teknolojisi olarak kullanılır. Finansal teşvikler bireylere yapılan ekonomik bir yatırımın ötesinde, Türkiye’de modern devletin tasarımıadığı demografik hedeflerle/kaygılarla doğrudan bağlantılı gözükmektedir. Ayrıca, söz konusu destek paketi Castel’in dediği anlamda hak temelli bir “sosyal mülkiyet” yaratmaz ve gençlerin artan ekonomik güvencesizliğini önlemez. Bunun aksine, evliliğe yönelik belirli bir normatif davranış olan “aileyi kurmayı” teşvik etmek için verilir.

Öte yandan, yardım paketi özellikle, sosyo-ekonomik olarak dezavantajlı gençleri hedef alarak¹³ onların evlilik kararlarının daha sıkı bir devlet denetimine sokma eğilimindedir. Yardım paketi, Donzelot’un dediği manada ekonomik koşula/belli bir sınıfa dahil olanlar ile ahlaki norm olan evlilik kurumunu sürdürmeyi birbirine bağlar gözükmektedir.

Memur Ebeveynlerin Yarı Zamanlı İstihdam Hakkına Dair Yasal Düzenleme

Bu düzenlemeyle görünen amaç, Türkiye’de ebeveynlerden özellikle annelerin iş ve yaşam dengesini kurmasını sağlamak, çocuğun erken yaşta bakımını desteklemek ve işgücü piyasasından tamamen kopmalarını önlemektir (Resmî Gazete, 18 Temmuz 2025). Ne var ki, bu düzenlemenin aileselci iktidar teknolojisinin en incelikli mekanizmalarından biri olduğu görülmektedir. Devlet, kamusal bakım hizmetlerini

¹¹ Aile ve Gençlik Fonu, ekonomik teşvikler (kredi) ve zorunlu eğitim/danışmanlık hizmetleri aracılığıyla gençleri evliliğe yönlendirmeyi amaçlar. Projeden yararlanmak için Bakanlığın evlilik öncesi ve sonrası (2 yıl boyunca) sunacağı eğitimlere katılımın taahhüt edilmesi, devletin aile üzerindeki pedagojik ve denetleyici vesayetini somutlaştırır. Bkz. (ASHB, 2026a).

¹² 2001’de 2,38 iken 2023’te 1,52’ye gerilemiştir. Bkz. TÜİK. (2024)

¹³ Yararlanma şartlarında “Çiftlerin son 6 aylık gelir toplamı ortalaması ve son aya ait gelirleri toplamı asgari ücretin 2,3 katından fazla olmamak” maddesi vardır. Bkz. ASHB. (2026a)

(kreş vb.) yaygınlaştırmak gibi kendisi için maliyetli bir çözüm sunmak yerine, bakım yükünü özel alana havale etmeyi politik/ideolojik olarak tercih etmektedir. Yarı zamanlı çalışma uygulaması, bakım emeğinin kamusallaştırılmasının aksine, kadın işgücü piyasasındaki konumunun düşürülmesine (yarı zamanlı, düşük ücretler, kariyerdan feragat) yol açan bir yönetsel/politik bir strateji olarak karşımızda belirmektedir.

Ayrıca bu politika, Fraser’ın dediği manada üretim-yeniden üretim çelişisini/bağımlılığını kadınların aleyhine olacak şekilde çözme şekli olarak gözükmektedir. Kadınların çalışırken bile, birincil bakıcı rolünün devam etmesiyle toplumsal cinsiyet eşitliği zedelenir. Ayrıca, Castelci manada, yarı zamanlı çalışma kadınlar için güvencesiz ve kırılgan istihdam koşulları bir baskı biçimi haline dönüşür. Öte yandan, söz konusu düzenleme çalışan annelerin çocuklarının bakımını sürdürmek için kariyerlerinden fedakârlık etmek zorunda kalmasının ideal, ahlaki ve normal bir davranış olarak kodlayarak Bourdieu’nün dediği manada kadınlara “sembolik şiddet”¹⁴ olgusuna zemin hazırlar gözükmektedir.

Dijital Aile Mobil Uygulaması

Dijital Aile Mobil Uygulamasıyla modern devletin bu uygulamadaki görünür hedefi, aile eğitimlerini dijital mecralara da taşıyarak daha fazla aileye erişim sağlamak, doğru ebeveylık ve dijital okur-yazarlık hakkında bilgilendirme yapmaktır (ASHB, 2026b). Öncelikle, bu uygulamanın Donzelotcu manada dijital platformlar vesayet kompleksinin daha modern bir versiyonu olduğunu söylemek mümkündür. Devlet, yüzyüze sosyal hizmet uzmanını hanelere göndermeden, doğru ebeveynlikle ilgili normatif içeriği bu uygulama vasıtasıyla milyonlarca haneye ulaştırılır. Aileler, “iyi ebeveyn” olma kaygısıyla hazırlanan eğitimlere katılır ve böylece kendilerini bir iç disiplin mekanizmasının altına sokarlar.

Şartlı Nakit Transferleri: Şartlı Eğitim Transferleri ve Şartlı Sağlık Transferleri

Şartlı Nakit Transferleri (ŞNT) uygulamasının tarihsel temelleri, bir bakıma Latin Amerika’da uygulanan programlara odaklanmayı zorunlu kılar. Latin Amerika’da ŞNT’ler neoliberal yönetimsellik ile biyopolitik denetim stratejilerinin kesişiminde meydana gelmiştir. 1990’ların sonunda Brezilya ve Meksika’da başlayan bu uygulamalar, öncelikle yoksulluğun nesiller arası aktarımını kesmeyi hedeflemiştir. Ne var ki, 2000’li yıllardaki ekonomik büyümeyle beraber, 18 ülkede 129 milyon bireyi kapsayan kitlesel bir yardım rejimine evrilmiştir (Stampini ve Tornarolli, 2012).

¹⁴ Bkz. 8 numaralı dipnot

Sosyolojik literatür, ŞNT’lerin yoksulluğu azaltıcı ampirik etkisini doğrulamaktadır (Stampini ve Tornarolli, 2012). Buna karşın, programların hane içi iktidar ilişkilerini ve cinsiyetlendirilmiş bakım emeğini nasıl disipline ettiğini de sorunsallaştırmaktadır (Nagels, 2021; UN Women, 2019; Mariano, 2020). İlk dönem tasarımlarında kadınların güçlenmesi söylemi öne çıksa bile (Nagels, 2021), süreç içerisinde net mezuniyet (graduation) mekanizmalarının kurulamaması ve hedefleme sapsmaları (leakage) yapısal tıkanıklık yaratmıştır (Stampini ve Tornarolli, 2012).

Zaman içerisinde “akıllı ekonomi” (smart economics) yaklaşımının baskınlaşması, söz konusu uygulamanın maternalist ve araçsalcı karakterini pekiştirmiştir (Nagels, 2021; UN Women, 2019). Sonuç olarak, ŞNT’ler, Stampini ve Tornarolli’nin (2012) işaret ettiği hedefleme çelişkilerine sıkışmış nötr bir transfer mekanizması değildir. Aksine, bakım yükünü kadınlara devreden ve anneliği biyopolitik denetim ağlarına mahkûm eden karmaşık bir toplumsal düzenleme alanı olarak işlerlik göstermiştir (Nagels, 2021; Mariano, 2020).

Türkiye’de ise 2001 ekonomik krizi sonrası Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP)¹⁵ kapsamında Dünya Bankası teşvikiyle yürürlüğe sokulan Şartlı Nakit Transferleri (ŞNT), zamanla kurumsallaşarak yoksullukla mücadelenin en önemli uygulamalarından biri haline gelmiştir. Ancak bu transferler, yoksulluğu yapısal bir eşitsizlik olarak çözmek yerine, Donzelot’un “negatif eşleştirme” olarak kavramsallaştırdığı denetim mekanizmasını harekete geçirmektedir.

AKP döneminin muhafazakâr ve neoliberal sosyal politika dinamiklerini ŞNT üzerinden okuyan literatür, Latin Amerika ülkelerindeki benzer biçimde söz konusu yardımların çelişkili yapısına dikkat çekmektedir. Program, görünürde kadının konumunu güçlendiriyor gibi sunulsa bile, transferlerin doğrudan annelere yapılması, kadını bağımsız bir hak öznesi olarak değil, özcü bir annelik rolü üzerinden kurguladığını göstermektedir. Neoliberal sosyal risk yönetimi yaklaşımı doğrultusunda sosyal koruma işlevi devletten aileye devredilmekte; yoksullukla mücadele ve riskleri üstlenme sorumluluğu doğrudan kadınların omuzlarına bırakılmaktadır (Yılmaz Şener, 2016). Ayrıca, eşleştirilmiş gruplarla yapılan ampirik araştırmalar da ŞNT alan kadınların almayanlara kıyasla toplumsal konum ve üreme sağlığı göstergeleri bakımından belirgin bir farklılık sergilemediğini, dolayısıyla bu yardımların kadının konumunu dönüştürücü bir etki yaratmadığını ortaya koymaktadır (Emir vd., 2013).

Türkiye’de yürürlükte olan bu transfer programları, devletin yoksul ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamak, çocukların sağlık kontrollerini¹⁶ ve okula

¹⁵ Bkz. Devlet Planlama Teşkilatı [DPT] (2007)

¹⁶ İhtiyaç sahibi ailelerin, 0-6 yaş arası çocuklarını Sağlık Bakanlığınca belirlenen periyotlarda düzenli sağlık kontrollerine götürmeleri ve tam aşı takvimine uymaları şartı koşulur.

devamlılıklarını¹⁷ sağlamayı amaçlamaktadır. Şartlı Nakit Transferleri, Donzelot’un yukarıda yer verilen negatif eşleştirmesinin en somut kanıtıdır. Devlet, Türkiye bağlamında da yoksul ve alt sınıfa mensup ailelerin ekonomik yetersizliklerini bir “ahlaki kusur” olarak kodlamakta ve devletin bu aileleri doğrudan ekonomik ve ahlaki vesayete tabi tutarak “negatif eşleştirme” yaptığı görülmektedir. Buradaki durum, burjuva sınıfa mensup ailelerin özerkliğini koruduğu ve denetimi daha çok psikolojik ve gönüllü bir uzman danışmanlığına (örneğin psikanaliz) dönüştüren mekanizmaya karşıt olarak işleyen “pozitif eşleştirme”nin tersi biçimde işlemektedir.

Şartlı nakit transferleri bir bakıma Castel’in güvencesizlik olarak tanımladığı olguyu yönetmenin bir enstürmanı olarak yoksulluğu toplumsal bir eşitsizlik olarak görüp çözmek yerine, Foucaultcu ve Donzelotcu anlamda ahlaki ve biyolojik normlar çerçevesinde ahlaki bir denetim uygulayarak güvencesizliği bir sosyal statü olarak pekiştirir gözükmemektedir. Ayrıca, Şartlı Nakit Transferleri Castelci manada bir “sosyal mülkiyet” olarak değil, belirli davranış kurallarına uyma şartına bağlı (çocuğu doktora götürme/okula gönderme) bir koşullu destek olarak işlev görmektedir. Yoksul aileler, mali özerklikleri olmadığı için bu koşullu denetime uymak durumunda kalırlar.

Kamusal Kreş ve Bakım Hizmetlerinin Yetersizliği

Kamusal kreş ve bakım hizmetlerinin yetersizliği, bakım krizinin hem ampirik hem de kuramsal zeminini oluşturmaktadır. Nitekim Türkiye, kurumsal çocuk bakım hizmetlerinden yararlanan çocuk sayısı bakımından OECD ve AB ülkeleri arasında en alt sırada yer almakta, bu alanda hak temelli bir kamusal mekanizma sunulmamaktadır (Türkoğlu Üstün, 2020). Kuramsal düzeyde bu eksiklik, Castel’in “sosyal mülkiyet” olgusunun geriletilmesini simgeleyerek sınıfsal eşitsizlikleri daha da derinleştirmektedir. Fraser ve Richard’ın yaklaşımlarıyla uyumlu biçimde, kamusal kreşlerin yetersizliği (Ünlütürk, 2025) teknik bir eksiklikten ziyade, devletin maliyetten kaçınarak bakım yükünü egemen bir kayıtsızlıkla kadınların ücretsiz emeğine havale ettiği stratejik bir biyopolitik tercih olarak görülebilir.

Türkiye’de epey miktarda kurumsal mekanizma vasıtasıyla erken çocukluk bakım ve eğitim hizmetleri mevcut olmakla birlikte, kamusal bakım hizmetlerinin yetersiz olduğu birçok resmî belgede vurgulanmıştır (Ünlütürk, 2025: 72). Ayrıca, Fraser’ın dediği manada kamusal kreşlerin yetersizliği, politik çelişkinin en somut ampirik kanıtı olarak yorumlanabilir. Bakım emeğinin kamusallaştırılması, uzun

¹⁷ Sosyal güvencesi mevcut olmayan ve ekonomik yoksunluktaki ailelerin, çocuklarının örgün eğitime kesintisiz devam etmesi ve bir ay içindeki devamsızlığın yüzde 20’yi (4 gün) geçmemesi şartı koşulur.

vadede kadın istihdamı ve vergi geliri gibi devlete ekonomik olarak fayda getirecek olmasına rağmen, devlet kısa vadeli maliyetten ve daha önemlisi kadınların evde tutulmasına ilişkin ideolojik kontrolden vazgeçmek istemediği için bu yatırımdan kaçınıyor gözükmektedir.

Öte yandan, kamusal bakım hizmetlerinin yetersizliği, evrensel bir sosyal hak olarak Castel’in dediği manada “sosyal mülkiyetin” yokluğunu ifade etmektedir. Türkiye’de yukarıda değindiğimiz, görece eğitilmiş kadınlar piyasadan ücretli bakıcıyı tedarik edebilirken, görece eğitim seviyesi düşük kadınlar ev ve bakım işleri içim güvencesiz ve esnek işlere zorlanmaktadır tespiti, kamusal kreş ve bakım hizmetlerinin yetersizliğinin yol açtığı sınıfsal ayrımı/güvencesizliği Castel’in dediği manada doğruluyor gözükmektedir.

Üç Çocuk Destek Paketi: Doğum Yardımı ve Çoğul Çocuk Yardımları

Bu yardımın görünen amacı nüfusun düşüş eğilimini azaltmak, doğurganlığı teşvik etmek ve ailelerin çocuk yetiştirme masraflarına katkıda bulunmak olarak değerlendirilebilir (ASHB, 2026c). Türkiye’de doğurganlığı artırmaya yönelik olarak ileri sürülen “en az üç çocuk” söylemi, çeşitli teşvik ve sosyal yardım paketleriyle kurumsal bir yapıya kavuşturulmuştur (Eke, 2026: 46). Nitekim, Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı kapsamında sunulan doğum yardımı ve finansal destekler, kadın bedenini ve doğurganlık kapasitesini devletin demografik hedeflerine hizmet eden stratejik bir nesneye dönüştürme eğimindedir (Eke, 2026: 45). Bu bağlamda, söz konusu çoğul çocuk ve doğum destek paketleri, doğurganlığın muhafazakâr aile yapısını koruma ve ulusal kalkınma amacıyla siyasal bir görev olarak kodlandığı biyopolitik iktidar araçları olarak işlev görmektedir (Eke, 2026: 46).

Söz konusu paket, Foucault’nun biyopolitikasının dolaysız bir uygulaması olarak kendini göstermektedir. Devlet, nüfusun büyüklüğünü ve niteliğini yönetilmesi gereken birincil siyasal kaynak olarak görür. Yardımlar, yukarıda yer verilen evlenecek gençlerin desteklenmesi projesinde de vurgulandığı gibi, ekonomik bir teşvikten ziyade, devletin demografik hedefleri (üç çocuk) doğrultusunda bireylerin üreme davranışlarını yönlendiren siyasal bir hedefle ilişkili gözükmektedir.

Öte yandan, yardımlar çok çocuklu ve normatif aile yapısına sahip olma şartıyla sunulmaktadır. Bu yardımlar, Donzelot’un dediği anlamda normlara uyan aileleri ödüllendirme ve böylece aileler üzerindeki -özellikle kadınlar- ahlaki zorlamayı artırma mekanizmasının bir parçası olarak görülebilir. Söz konusu politikalar, kadını Sancar’ın dediği manada annelik ideolojisine uymaya zorlamaktadır. Mevcut paketler çocuk yetiştirme bağlamındaki toplumsal yeniden

üretim maliyetini kamunun üstlenmesinden ziyade ailelere verilen sembolik bir katkı olarak düşünülebilir. Esas bakım yükü kadının ücretsiz emeğine havale edilmeye devam ederken, kamunun bu konudaki sosyal politikasını icra ettiği yansımalarını da yaratabilir. Ayrıca, Richard’ın Foucault’dan ilham alarak kavramsallaştırdığı asimetrik bir ilişki ve itaat üretme işlevi de olan çobanlı/pastoral iktidar, üç çocuk bağlamında normlara uyan aileleri maddi ve sembolik olarak ödüllendirirken, bu normlara sahip olmayan ailelere ve bekar erkek ve kadınlara, eşinden boşanmışlar gibi gruplara karşı “egemen kayıtsızlık” eğilimi içinde olur.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye’de özellikle Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) hükümetleri döneminde belirginleşen ve son yıllarda ivme kazandığı gözlemlenen aileselci politikaların, kadınların ev içi emek ve bakım yükümlülükleri üzerindeki yansımalarını iktidar teknolojisi çerçevesinde incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma kapsamında ele alınan yedi temel politika ve ilgili projeler, Türkiye’deki bakım rejiminin yalnızca kurumsal bir dönüşüm sergilemediğini; aynı zamanda bu çalışmada “aileselci iktidar teknolojisi” olarak kavramsallaştırılan yönetsel bir düzenek biçiminde işleme potansiyeli taşıdığını göstermektedir.

Esping-Andersen’in refah rejimi tipolojisi açısından bakıldığında, Türkiye’nin geleneksel olarak aile dayanışmasını temel alan ve devlet desteğini ikincil kılan “Akdeniz/Güney Avrupa” modeli içinde değerlendirilmesi mümkündür. Ancak çalışmada ulaşılan bulgular, klasik kurumsalcı yaklaşımların Türkiye’deki siyasi ve ideolojik motivasyonları açıklamakta yetersiz kalabileceğine işaret etmektedir. Mevcut dinamiklerin, yalnızca refah devletinin kurumsal kapasite eksikliğinden kaynaklanan pasif bir aileselcilikle sınırlı kalmadığı; aksine ailenin Foucaultcu anlamda bir iktidar teknolojisi olarak araçsallaştırıldığı ve kamusal bakım hizmetlerinin daraltılarak bakım yükünün ahlaki bir ödev söylemiyle kadınların omzuna bırakıldığı proaktif bir nitelik taşıyabileceği değerlendirilmektedir. Foucault’nun “biyopolitika” kavramsallaştırması ışığında, incelenen doğum yardımları, teşvikler ve evlilik kredileri gibi uygulamaların, nüfusun biyolojik yaşamını belirli demografik ve ideolojik hedefler doğrultusunda yönlendirme amacı taşıdığı düşünülebilir. Bu çerçevede kadın bedeni, yalnızca biyolojik yeniden üretimin gerçekleştiği bir alan değil, aynı zamanda iktidarın makbul toplumsal düzeni hane içinde tesis etmeye yönelik bir denetim nesnesi olarak belirginleşmektedir. Donzelot’nun “vesayet kompleksi” ve “aile polisi” kavramları ise bu denetimin mikro mekanizmalarını anlamlandırmaya imkân vermektedir. Devletin sosyal yardımları doğrudan hane içine yönlendirmesi, aileyi idari/ahlaki bir gözetim sahasına dönüştürmekte ve kadının bakım emeğini bu vesayet ilişkisinin merkezine yerleştirmektedir. Kamusal bakımın evrensel bir sosyal hak olmaktan

ziyade normlara uyum karşılığında sunulan bir desteğe dönüşmesi, toplumsalın aileleşmesi sürecini pekiştirir görünmektedir. Biyopolitik normlara uyum sağlayan aileler desteklenirken, bu kalıpların dışında kalan kesimlerin Richard’ın ifadesiyle bir “egemen kayıtsızlık” ile karşı karşıya kaldığı söylenebilir.

Castel ve Fraser’ın teorik yaklaşımları ise bakım emeğini sınıfsal ve yapısal bir zeminde sorunsallaştırmaktadır. Kamusal korumaların ve “sosyal mülkiyetin” geriletilmesiyle derinleşen bakım krizi, kamusal yatırımlar yerine kadınların karşılıksız emeğiyle ikame edilmeye çalışılmaktadır. Bakım yükünün “kutsal ödev” veya “fedakârlık” söylemleriyle kadına havale edilmesi, özellikle alt sınıftan kadınları güvencesiz ve kırılgan prekarya konumlarına itme riski barındırmaktadır.

Sonuç olarak bu makale, Türkiye’deki güncel aile ve sosyal politikaların tekil uygulamalar veya konjonktürel sapmalar olmanın ötesinde; Foucault, Donzelot, Castel, Fraser ve Richard’ın kavramsal araçlarıyla ve Türkiye’de kadınların bakım emeği üzerine çalışmalar yapmış bilim insanlarının araştırmalarıyla okunabilecek bütüncül bir biyopolitik yönetim stratejisine işaret edebileceğini ileri sürmektedir. Nitekim 2025 yılının “Aile Yılı” olarak ilan edilmesi gibi sembolik ve kurumsal adımlar, söz konusu aileselci yönelimin resmi politika düzeyinde pekiştirildiğinin bir göstergesi olarak okunabilir. Türkiye’de kadınların sosyo-ekonomik açıdan güçlenmesi ve bakım emeğinin hak temelli bir nitelik kazanması, ancak bu aileselci iktidar teknolojisinin altında yatan ideolojik ve yapısal mekanizmaların görünür kılınmasıyla mümkün olabilecektir.

Extended Summary

This study aims to examine the recent transformation of social policies in Türkiye concerning women’s unpaid domestic and care labor within a critical sociological and theoretical framework. In recent years, Türkiye’s welfare regime has displayed an intensified focus on familialism, where the unpaid care burden is increasingly assigned to the household and predominantly borne by women as a double burden. While traditional welfare studies often interpret such trends either as an outcome of cultural conservatism or as a structural deficiency in public service provision, this research suggests a more comprehensive analytical perspective. The primary argument of the article is that current familialist social policies may be conceptualized as an artificially constructed “familialist technology of power”. Inspired by Michel Foucault’s notion of biopolitics and integrated with critical theoretical perspectives, this concept posits that state interventions do not merely reflect a passive absence of public care, but rather function as a proactive, strategic apparatus designed to regulate the population, female body, and domestic relations through moral, discourse-based, and institutional mechanisms.

To construct this conceptual framework, the study departs from Gøsta Esping-Andersen’s classic typology of welfare regimes, particularly engaging with the “Southern European” or “Mediterranean” model characterized by strong family reliance and low female labor force participation. However, the analysis argues that institutionalist approaches remain somewhat insufficient in explaining the specific political and ideological motivations behind Türkiye’s recent policy orientation. Therefore, the article synthesizes Esping-Andersen’s model with critical theoretical tools and Turkish feminist literature. Michel Foucault’s concept of “biopolitics” provides the foundation for understanding how modern power manages the biological life and reproductive capacity of the population. This perspective is further enriched by Jacques Donzelot’s concepts of the “policing of families” and the “tutelary complex,” which illustrate how social assistance and expert guidance transform the family into a micro-surveillance unit. Furthermore, Robert Castel’s thesis on the erosion of “social property” and the resulting “precaritization” helps explain how the retreat of state guarantees leaves individuals—especially lower-class women—vulnerable to economic instability. Nancy Fraser’s formulation of the “crisis of care” as a structural contradiction of financialized capitalism and Lucile Richard’s concept of “sovereign carelessness” are integrated to highlight how the state deliberately avoids public care provision while maintaining a pastoral discourse over the family unit.

Methodologically positioned within the qualitative research tradition, the article utilizes the document analysis technique to examine primary policy documents, legislative texts, official action plans, and government programs introduced or updated between 2020 and 2026. The empirical scope centers on seven specific policy interventions: (1) The “Vision Document and Action Plan for the Protection and Strengthening of the Family (2024–2028)” alongside the declaration of 2025 as the “Year of the Family,” which replaces rights-based female empowerment with family-centered biopolitical regulation; (2) The “Project for Supporting Young Couples Getting Married” (offering interest-free credit and dowry support), which acts as a biopolitical mechanism aligning financial aid with normative marriage and fertility goals; (3) The “Part-time Employment Regulation for Civil Servant Parents,” which shifts care responsibilities to the private sphere while potentially increasing women’s labor market fragility; (4) The “Digital Family” mobile application, which represents a modernized, internalized digital version of Donzelot’s tutelary complex; (5) “Conditional Cash Transfers” (CCTs), which operationalize Donzelot’s “negative pairing” by subjecting impoverished mothers to moral and behavioral conditionality; (6) The “Insufficiency of Public Daycare Services,” which reflects Richard’s “sovereign carelessness” by leaving care duties to women’s unpaid labor due to cost and ideological preferences; and

(7) The “Three-Child Support Package,” which treats female fertility as a strategic instrument for state demographic targets.

The findings of the study indicate that Türkiye’s current care regime appears to be transitioning toward a form of “proactive familialism”. Rather than merely supporting the family as a passive welfare provider, the state actively intervenes in the domestic sphere through micro-regulatory and normative tools to ensure that the household remains the primary provider of welfare. This process is reinforced by a discourse that re-codes caregiving as a “sacred duty” or “maternal sacrifice,” a mechanism that Serpil Sancar connects to the maintenance of patriarchal family structures. Consequently, the retreat of public social property and the lack of universal daycare services do not appear as accidental policy gaps, but rather as components of a deliberate biopolitical management technique. This strategy disproportionately impacts lower-class women, who lack the financial means to purchase private care services, thereby deepening time poverty and class-based inequalities among women. Ultimately, this article suggests that understanding Türkiye’s care regime requires looking beyond the binary of market versus state, recognizing how moral glorification of the family serves concrete political and demographic functions. Achieving genuine gender equality and establishing care as a universal social right depend on rendering visible the ideological and structural mechanisms embedded within this familialist technology of power.

Beyanlar

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Destekleyen kurum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA:

- Abío, G., Patxot, C., Rentería, E., Souto, G. ve Istenič, T. (2024). The gender gap in paid and unpaid work along the life cycle: The role of household arrangements. *UB Economics Working Papers*, E24/464.
- Acar Savran, G. (2002). Kadınların emeğini görünür kılmak: Marx’tan Delphy’ye bir ufuk taraması. *Praksis*, 10, 159-210.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2024). *Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı (2024-2028)*. <https://ulusaleyem.aile.gov.tr/media/m1garif1/ailenin-korunmasi-ve-gu-c-lendirilmesi-vizyon-belgesi-ve-eylem-planı.pdf>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2026a). *Evlenecek Gençlerin Desteklenmesi Projesi Sıkça Sorulan Sorular. Aile ve Gençlik Fonu*. <https://ailegenclikfonu.aile.gov.tr/sikca-sorulan-sorular>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2026b). *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından “Dijital Aile” Mobil Uygulaması*. <https://www.aile.gov.tr/sayfa/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanligindan-dijital-aile-mobil-uygulamasi/>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2026c). *Yeni Doğum Yardımı*. <https://www.aile.gov.tr/ss/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/yeni-dogum-yardimi/>
- Akkan, B. (2018). “Türkiye’de Aileci Refah Rejiminin Dönüşen Çehresi: Engelli ve Yaşlı Bakımı Politikalarında Devamlılık ve Değişim”, O. Savaşkan ve M. Ertan (Der.), Türkiye’nin büyük dönüşümü: Ayşe Buğra’ya Armağan içinde (ss. 401-420). İletişim Yayınları.
- Akkan, B., Buğra, A., & Knijn, T. (2023). Gendered familialism in a mediterranean context: Women’s labor market participation and early childhood education and care in Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 69, 111-127.
- Aldemir, Ç. (2016). Kadının görünmeyen emeğinin görünür kılınması: Ev içi emeğin ücretlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Atasü Topçuoğlu, R. (2016). Feminizmin refah devleti ve sosyal politika alanına eleştiri ve katkıları. *Amme İdaresi Dergisi*, 49(4), 37-63.
- Atasü Topçuoğlu, R. (2017). “Piyasalaşan Bakım: Metalaşma, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Refah Devleti Ekseninde Sorgulama”, G. Yenimahalleli Yaşar, A. Göksel, Ö. Birlir (Der.) İnsana Karşı Piyasa: Türkiye’de Sağlık ve Sosyal Güvenlik içinde (ss. 169-188). Notabene Yayınları.
- Atasü Topçuoğlu, R. (2022). Gender inequality, the welfare state, disability, and distorted commodification of care in Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 66: 61–87. <https://doi.org/10.1017/npt.2020.35>

- Aybars, A. İ., Beşpınar, F. U., & Kalaycıoğlu, H. S. (2018). Familialization of care arrangements in Turkey: questioning the social inclusion of ‘the invisible’. *Research and Policy on Turkey*, 3(2), 115–137. <https://doi.org/10.1080/23760818.2018.1517447>
- Bonoli, G. (1997). Classifying welfare states: a two-dimension approach. *Journal of Social Policy*, 26(3), 351–372. <https://doi.org/10.1017/S0047279497005059>
- Bora, A. (2018). *Kadınların sınıfı: Ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2014). *Eril tabakküm* (Çev. B. Yılmaz), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bozok, M. (2018). *Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Türkiye’de Babalık*. <https://www.acev.org/wp-content/uploads/2018/05/EbeveynlikErkeklikCalismaHayati.pdf>
- Buğra, A. & Keyder, Ç. (2003). *New poverty and the changing welfare regime of Turkey*. Ankara: UNDP.
- Buğra, A. (2006). “Söyleşiler”, N. Özbek (Der.), Cumhuriyet Türkiye’inde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politikalar içinde, (ss. 386-390). Tarih Vakfı.
- Buğra, A. (2014). “Giriş”, A. Buğra ve Y. Özkan (Der.), (Y. Ergür, Çev.), Akdeniz’de Kadın İstihdamının Seyri içinde (s. 9-27). İletişim Yayınları.
- Buğra, A. (2017). “Türkiye’nin Değişen Refah Rejimi: Neoliberalizm, Kültürel Muhafazakarlık ve Yeniden Tanımlanan Toplumsal Dayanışma”, S. Dedeoğlu ve A. Y. Elveren (Der.) Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın içinde, (ss.47-69). İletişim Yayınları.
- Buğra, A. (2018). “Ayşe Buğra ile Söyleşi: “İyi Toplum Eşitliğin ile Özgürlüğün Birlikte Olduğu Bir Toplumdur””, O. Savaşkan ve M. Ertan (Der.), Türkiye’nin Büyük Dönüşümü: Ayşe Buğra’ya Armağan içinde (ss. 37-81). İletişim Yayınları.
- Buğra, A. & Keyder, Ç. (2006). The Turkish welfare regime in transformation. *Journal of European Social Policy*, 16(3), 211–228. <https://doi.org/10.1177/09589287060655>
- Castel, R. (2009). *La Montée des incertitudes. Travail, protections, statut de l’individu*. Paris: Éditions du Seuil.
- Castel, R. (2017). *Ücretli Çalışmanın Tarihçesi: Sosyal Sorunun Dönüşümü* (Çev. I. Ergüden), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Castel, R., & Haroche, C. (2001). *Propriété privée, propriété sociale, propriété de soi*, Librairie Arthème Fayard, Paris.

- Çelik, M. (2024). Ev dışında çalışan kadınların çalışma koşulları ve ücretsiz ev ve bakım işleriyle ev dışı çalışmayı birlikte idare etme stratejileri: İzmir ili örneği (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Da Roit, B. (2010). *Strategies of care: Changing elderly care in Italy and the Netherlands* (p. 220). Amsterdam University Press.
- Dedeoğlu, S. (2017). “Türkiye’de Refah Devleti, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın İstihdamı”, S. Dedeoğlu ve A. Y. Elveren (Der.), Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın içinde, (ss. 211-229). İletişim Yayınları.
- Dedeoğlu, S., Adar, A. Ş. ve Sıralı, Y. (2021). Kurumlar arası iş birlikleri ile kadın istihdamını desteklemek: Erken çocukluk bakımı ve eğitimi uygulamaları, Uluslararası Çalışma Örgütü.
- Diltemiz Mol, M. (2021, 21 Mayıs). Özel olan politiktir. *Feminist Bellek*. <https://feministbellek.org/ozel-olan-politiktir/>
- Donzelot, J. (2022). *Aile polisi* (Çev. P. B. Yalım), Ankara: Nika Yayınevi.
- Durmaz Bodur, N. (2020). *Türkiye refah rejiminde kadın*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyon Raporu, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dokuzuncu-Kalkinma-Plani-Gelir-Dagilimi-ve-Yoksullukla-Mucadele-OIK.pdf>
- Durmaz Bodur, N. (2023). Farklı gelir gruplarındaki kadınların ortak sorunu: Bakım krizi, *İktisat ve Toplum*, 149: 64-73.
- Ecevit, Y. (2018). “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarının Gelişimi ve Sosyal Politika Araştırmalarına Katkıları”, Ç. Ü. Ulutaş (Der.), Feminist Sosyal Politika: Bakım, Emek, Göç içinde, (ss. 11-28). Notabene Yayınları.
- Eke, N. P. (2026). Biyopolitikanın kadrajı: Türkiye ve Çin’de doğurganlık politikalarının belgesel sinemadaki yansımaları. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(1), 41-55.
- Ekiz Gökmen, Ç. (2017). Toplumsal cinsiyet ve zaman yoksulluğu: Hane içi ücretli ve ücretsiz emek sunumu. *Çalışma ve Toplum*, 4(55), 1953-1988.
- Emir, İ., Erbaydar, T. ve Ayşe. Y. (2013). Şartlı nakit transferi uygulaması kadınların toplumsal konumunu değiştiriyor mu? *Fe Dergi*, 5, no. 2 (2013), 120-133.
- Esping-Andersen, G. (2007). *Les Trois Mondes De L’etat-Providence, Essai Sur Le Capitalisme Moderne* (F. X. Merrien vd., Çev.), Paris: Presses Universitaires de France.
- Esping-Andersen, G. (2011). *Tamamlanmamış Devrim: Kadınların Yeni Rollerine Uymak* (S. Çağatay, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Esping-Andersen, G. (2018). “Toplumsal Riskler ve Refah Devletleri”, A. Buğra ve Ç. Keyder (Der.), (B. Y. Çakar ve U. B. Balaban, Çev.), Sosyal Politika Yazıları içinde, (ss. 33-54). İletişim Yayınları.
- Eurostat (2019). *Reconciliation between work and family life*.
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10157119/3-10102019-AP-EN.pdf/182bca6f-3e23-c913-0dcf-b25f846fa1e2>
- Ferragina, E. (2025). The ‘two lives’ of Esping-Andersen and the revival of a research programme: Gender equality, employment and redistribution in contemporary social policy. *Social policy & administration*, 59(1), 1-19.
<https://doi.org/10.1111/spol.13029>
- Ferrera, M. (2018). “Sosyal Avrupa’da “Güney Avrupa Refah Modeli””, A. Buğra ve Ç. Keyder (Der.), (B. Y. Çakar ve U. B. Balaban, Çev.), Sosyal Politika Yazıları içinde (ss.195-229). (İstanbul: İletişim Yayınları.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu* (Çev. M. A. Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin Tarihi* (çev. H. U. Tanrıöver), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2013). *Güvenlik, Toprak, Nüfus: Collège de France Dersleri (1977-1978)* (Çev. F. Keskin). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar: Seçme Yazılar 2* (Çev. I. Ergüden & F. Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fraser, N. (2013). *Fortunes of feminism: From state-managed capitalism to neoliberal crisis*. Verso Books.
- Fraser, N. (2015). Legitimation crisis? On the political contradictions of financialized capitalism. *Critical Historical Studies*, 2(2), 157-189.
- Fraser, N. (2017). “Crisis of Care? On the Social-Reproductive Contradictions of Contemporary Capitalism”, T. Bhattacharya, (Ed.) *Social Reproduction Theory: Remapping Class, Recentering Oppression* içinde. London: Pluto Press, ss. 21– 36.
- Gal, J. (2010). Exploring the extended family of Mediterranean welfare states, or: Did Beveridge and Bismarck take a Mediterranean cruise together?. M. Ajzenstadt & J. Gal (Ed.), *Children, gender and families in Mediterranean welfare states* içinde (ss. 77-101). Dordrecht: Springer Netherlands.
- Gough, I. (2018). “Güney Avrupa’da Sosyal Yardım”. A. Buğra ve Ç. Keyder (Der.), (B. Y. Çakar ve U. B. Balaban, Çev.), Sosyal Politika Yazıları içinde, (ss. 231-260). İletişim Yayınları.
- Gültekin, M. (2022). “Türkiye’de ücretli ve ücretsiz emek ekseninde kadınlarla erkeklerin hem kendi içlerindeki hem de kendi aralarındaki eşitsizlikler”, *Fe Dergi*, 14 (2), 33-55. <https://doi.org/10.46655/federgi.1018117>

- Gültekin, M. (2023). “Türkiye’de çalışan kadınlar üzerine sosyolojik bir inceleme: Refah rejimi, aileselcilik ve istihdamı ev ve bakım işleri ile uzlaştırma deneyimleri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (85), 79-98.
<https://doi.org/10.26650/jspc.2023.85.1357096>
- Hochschild, A., & Machung, A. (2012). *The second shift: Working families and the revolution at home*. Penguin.
- Leitner, S. (2003). Varieties of familialism: The caring function of the family in comparative perspective. *European Societies*, 5(4), 353-375.
- Lewis, J. (1997). Gender and welfare regimes: Further thoughts. *Social Politics*, 4(2), 160-177. <https://doi.org/10.1093/sp/4.2.160>
- İlkkaracan, İ. (2010). “Giriş”. İ. İlkkaracan (Der.), Emek Piyasasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Doğru: İş ve Aile Yaşamını Uzlaştırma Politikaları içinde (ss. 7-20). İTÜ Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi.
- İlkkaracan, İ., & Memiş, E. (2021). Transformations in the gender gaps in paid and unpaid work the covid-19 pandemic: Findings from turkey. *Feminist Economics*, 27, 1-2, 288-309.
- Mariano, S. (2020). Conditional cash transfers, empowerment and female autonomy: Care and paid work in the Bolsa Família programme, Brazil. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 40(11/12), 1491–1507.
<https://doi.org/10.1108/IJSSP-03-2020-0093>
- Memiş, E., Öneş, U. ve Kızılırmak, B. (2017). “Kadınların Ev-Kadınlaştırılması: Ücretli Ve Karşılıksız Emeğin Toplumsal Cinsiyet Temelli Bir Analizi”, S. Dedeoğlu ve A. Y. Elveren (Der.), Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın içinde (ss. 159-182). İletişim Yayınları.
- Moreno, L. (2018). “‘Süper Kadınlar’ ve Akdeniz Refahı”, (B. Y. Çakar ve U. B. Balaban, Çev.), Sosyal Politika Yazıları içinde (ss. 375-395). İletişim Yayınları.
- Nagels, N. (2021). Gender, the world bank, and conditional cash transfers in latin america. *International Feminist Journal of Politics*, 23(5), 676–697.
<https://doi.org/10.1080/14616742.2021.1895862>
- Naldini, M. (2003). *The Family in the mediterranean welfare states*, Frank Cass Publishers, Londra.
- Ökten Gülsoy, N. (2014). Psikanalizmden neoliberalizme: Robert Castel ve kesintiye reddetmek. *Toplum ve Bilim*, 129, 43-50.
- Özbay, F. (2019). *Kadın emeği seçme yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Powell, M. & Yörük, E. (2017). Straddling two continents and beyond three worlds? The case of Turkey’s welfare regime. *New Perspectives on Turkey*, 57, 85-114. <https://doi.org/10.1017/npt.2017.30>

- Resmi Gazete. (15 Mayıs 2024). *Ailenin Korunması Ve Güçlendirilmesi*, Sayı: 32547.
- Resmi Gazete. (18 Temmuz 2025). *Devlet Memurlarının Yarı Zamanlı Çalışma Hakkının Kullanımına İlişkin Yönetmelik*, Karar Sayısı: 10108, Sayı: 32959.
- Resmî Gazete. (1 Mayıs 2026). *Sosyal Hizmetler Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*, Sayı: 33240.
- Richard, L. (2024). Pastoral power, sovereign carelessness, and the social divisions of care work or: What Foucault can teach us about the “crisis of care”. *Foucault Studies*, 36(1), 322-349. <https://doi.org/10.22439/fs.i36.7221>
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız iktidar, ailede piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Saraceno, C. (2010). Social inequalities in facing old-age dependency: a bi-generational perspective. *Journal of European Social Policy*, 20(1), 32-44.
- Sosyal Güvenlik Kurumu. (2026). *EDU-CARE II nedir?* sgkcalisanannedestegi.org/edu-care-nedir
- Stampini, M., & Tornarolli, L. (2012). The Growth Of Conditional Cash Transfers In Latin America And The Caribbean: Did They Go Too Far? (IDB Policy Brief No. IDB-PB-185). Inter-American Development Bank.
- Standing, G. (2019). *Prekarya: Yeni Tehlikeli Sınıf* (Çev. E. Bulut), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taşgın, N. Ş. (2021). “Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Aile: Aileye Yönelik Sosyal Hizmetlerden Sosyal Hizmetleri Sunan Aileye”, N. Ş. Taşgın, Y. Ahi ve U. Tekin (Der.), Sosyal Hizmet ve Ailecilik: Sosyal Hizmet(ler)i Yeniden Düşünmek Konferansları içinde (ss. 25-53). Nika Yayınevi.
- Tekin, E. (2025). Neoliberal emek rejiminde aile, toplumsal yeniden üretim ve kadın emeği: Türkiye üzerine kuramsal ve ampirik bir değerlendirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 (Özel Sayı), 1671-1702. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.1764195>
- Toksöz, G. (2017). “Neoliberal Piyasa, Özel ve Kamusal Patriarka Çıkamazında Kadın Emeği”, S. Dedeoğlu ve A. Y. Elveren (Der.), Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın içinde, (ss. 103-126). İletişim Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *Tüik Aile Yapısı Araştırması 2021*, https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/turkiye_aile_yapisi_ara%C5%9Ftirmasi_2021.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). *Zaman Kullanım Anketi 2014-2015 Mikro Veri Seti*, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *Doğum İstatistikleri, 2023*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2023-53708>

- Türkoğlu Üstün, K. (2020). Kadının ücretsiz bakım emeğinin azaltılması kapsamında kurumsal çocuk bakım hizmetlerine erişim (kreş) hakkı. *Çalışma ve Toplum*, 3, 1559-1592.
- T.C. Ziraat Bankası. (t.y.). %25 devlet katkılı çeyiz hesabı Ziraat'te!, <https://www.ziraatbank.com.tr/tr/bireysel/mevduat/ceyiz-hesabi>
- Uğur, Z., Yıldız, E. ve Doğan, R.Y. (2023). Türkiye’de çalışan kadınların küçük çocuklarına kim bakıyor?. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 93-128. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1101779>
- Uluslararası Çalışma Örgütü (2017). *ILO-Gallup kamuoyu araştırması raporuna göre küresel ölçekte kadınların çoğu çalışmayı tercih ediyor, erkeklerin çoğunluğu da bunu onaylıyor*. <https://www.ilo.org/tr/resource/news/ilo-gallup-kamuoyu-ara%C5%9Ft%C4%B1rmas%C4%B1-raporuna-g%C3%B6re-k%C3%BCresel-%C3%B6l%C3%A7te-kad%C4%Bınlar%C4%B1n>
- UN Women. (2019). *Family-oriented cash transfers from a gender perspective: Are conditionalities justified?* (Policy Brief No. 13)
- Ünlütürk Ulutaş, Ç. (2015). İş ve aile yaşamını uzlaştırma politikaları: türkiye’de yeni politika arayışları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(3), 723-750. <https://doi.org/10.1501/SBFder.0000002368>
- Ünlütürk, Ç. (2025). “Türkiye’de Bakımın Ekonomipolitiki”, M. Yıldırım (Der.) Bakım Emeği ve Sosyal Politikalar içinde, (ss. 70-91). İletişim Yayınları.
- Yaman, M. (2024). Muhafazakârlık ve neoliberalizm ekseninde aile, beden ve emek politikaları. *Toplum ve Hekim*, 39(5), 325.
- Yaman, M. (2025). Neoliberal politikalar ekseninde aile politikası: Toplumsal yeniden üretim yaklaşımı çerçevesinden bir değerlendirme. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, Cilt: 22 Sayı: 87, (Yaz 2024), ss: 3-28.
- Yan, Y. (2025). The private life approach to the rise of neo-familism in China. *The Sociological Review*, 73(4), 753-770.
- Yıldırım, F. (2025). The Changing face of fatherhood: The Paternal role in interaction with parental attitudes. *Health Services Research Journal*, 3(1): 33-38.
- Yıldırım, M. (2025). “Gösta Esping-Andersen’le Söyleşi: “Erken çocukluk eğitimi refah devletlerinin odaklanması gereken başlıca alandır””, M. Yıldırım (Der.), (M. Yıldırım, Çev.). Bakım Emeği ve Sosyal Politikalar içinde (ss. 110-117). İletişim Yayınları.
- Yılmaz, Z. ve Sarı Karademir, B. (2025). SDG 5’i feminist kurumsalcılık yoluyla yeniden düşünmek: Türkiye’de toplumsal cinsiyet rejimi ve kalkınma. *Fiscaoeconomia*, 9, Toplumsal Cinsiyet Özel Sayısı (ss. 400-428). <https://doi.org/10.25295/fsecon.1702528>

Yılmaz Şener, M. (2016). Kadını anne olarak güçlendirmek? AKP'nin sosyal politika ve toplumsal cinsiyet yaklaşımını şartlı nakit transferleri (şnt) üzerinden okumak. *Kadın/Woman 2000, Journal for Women's Studies*, 17(1), 31-49.